

# *Economisch-Statistische Berichten*

De ontwikkeling van de produktiviteit

★

*Mr. A. W. R. baron Mackay*

De overgang van  
E.B.U. naar E.M.O.

★

*Drs. B. W. Buenk*

Drie belasting-wetsontwerpen

★

*Dr. F. J. A. M. Mallens*

Frankrijk opent zijn grenzen

★

*G. L. A. Ott*

Kunstbevordering per nota

---

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

44e JAARGANG

No. 2167

WOENSDAG 21 JANUARI 1959

Zojuist verschenen:

## ELBURG

*Afgesloten van open water*

Publicatie no. 22 van de *Stichting voor het Bevolkingsonderzoek in de Drooggelegde Zuiderzeepolders*, 196 pagina's met vele illustraties en grafieken, prijs f. 7,50.

Verkrijgbaar bij het bureau der Stichting, Dufaystraat 19, Amsterdam, tel. 723113 en bij de boekhandel.

## *vacatures*

Bij een ondernemersorganisatie in Den Haag is een veelzijdige functie in de staf vacant, die kan worden bezet door een scherpzinnig en hardwerkend

## JURIST

met bijzondere belangstelling voor economische en fiscale politiek. Brieven onder no. E.-S.B. 3-1, postbus 42, Schiedam.



## GEMEENTE ROTTERDAM

Bij het Energiebedrijf kan een

### adjunct-accountant

worden geplaatst.

Gevraagd wordt iemand, die gevorderd is met de studie voor accountant en een aantal jaren ervaring heeft.

Afhankelijk van leeftijd, opleiding en ervaring geschiedt de aanstelling in de rang van:

adj. accountant (vermoedelijke salarissgrenzen f 7.382,- tot f 9.640,-) of

adj. accountant 1e kl. (vermoedelijke salarissgrenzen f 8.018,- tot f 10.689,-)

(exclusief huurcompensatie).

Aanstelling boven het minimum is mogelijk.

Aan gehuuden worden in het algemeen de reis- of pensionkosten en verhuiskosten vergoed.

Sollicitatiebrieven, welke uitvoerige inlichtingen dienen te bevatten omtrent opleiding en ervaring, met pasfoto van recente datum, te richten tot burgemeester en wethouders en te adresseren aan de chef van het bureau Personeelvoorziening, kamer 331, stadhuis, binnen 14 dagen na deze oproep, onder no. 7.

(Zie ook vacatures op blz. 58 en 60)



## R. Mees & Zoonen

Bankiers en  
Assurantie-makelaars

Rotterdam

Amsterdam - 's-Gravenhage

Delft - Schiedam - Vlaardingen

Alblasserdam

Adviezen inzake  
levensverzekeringen  
en pensioencontracten

## ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam 6.  
Telefoon redactie: 0 1800-52939. Administratie: 0 1800-38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening 260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam 6.

Abonnementprijs: franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,-, overige landen f. 31,- per jaar. (België en Luxemburg B.fr. 400). Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 ct.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam 6.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f. 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgave van redenen te weigeren.

# De ontwikkeling van de produktiviteit

In „The Journal of Business” van oktober jl.<sup>1)</sup> heeft Colin Clark een belangwekkend artikel geschreven, waarin een aantal landen op het stuk der produktiviteit met elkaar wordt vergeleken. Hij produceert daarin enkele uit de reële inkomens per hoofd afgeleide reeksen gegevens waarvan de eerstes betrekking heeft op het reële produkt per gewerkt man-uur. Enkele dezer cijfers zijn in de kolommen A van nevenstaande tabel weergegeven. Zij kunnen, zegt Clark, worden gezien als het gemiddelde inkomen per uur van de gehele werkende bevolking in de betrokken landen.<sup>1</sup> Belangrijker dan op grond van deze cijfers weer eens vast te stellen, dat zich in dezen tussen de diverse landen aanzienlijke verschillen voordoen, is te pogen een antwoord te geven op de vraag, waarom deze verschillen er zijn en of er iets aan kan worden verholpen.

Wanneer het gelukt de groeipercentages, die aan deze verschillen het aanschijn hebben gegeven, te analyseren en te verklaren, zijn wij, aldus Clark, al een aardig eind op weg. Hij wijst er o.a. op, dat de groeipercentages van het nationaal inkomen per hoofd afwijken van, en meestal lager zijn dan die van het produkt per gewerkt man-uur. De belangrijkste oorzaak hiervan is, dat bijna altijd een deel — op lange termijn naar schatting  $\frac{1}{3}$  — der toegenomen produktiviteit wordt „gebruikt” om korter te gaan werken. In landen met een relatief omvangrijke buitenlandse handel is het voorts mogelijk, dat als gevolg van veranderingen in de ruilvoet stijgingen en dalingen van het reële inkomen optreden zonder dat zich een wijziging in de produktiviteit heeft voorgedaan.

Houden wij, zegt Clark, met deze omstandigheden

<sup>1)</sup> „International comparisons of productivity trends”.

rekening en zetten wij daarna de produktiviteitstrends uit op een logaritmische schaal, dan komen wij tot de min of meer verrassende ontdekking, „that in most (but not in all) countries this productivity pursues an almost unbroken upward trend, at the same rate often for decades on end”. De kleine fluctuaties kunnen met het oog op statistische onvolkomenheden worden verwaarloosd; de grote veranderingen in de trends zijn weergegeven in de kolommen

B van de tabel. Opmerkelijk is, dat oorlogen, die de produktiviteit in ongunstige zin beïnvloeden, worden gevolgd door een zeer snel herstel, dat tot nog toe de veronderstelling, dat de produktiviteit in dergelijke omstandigheden een uitzonderlijk hoog groeitempo te zien geeft totdat de trend is „teruggevonden”, heeft bevestigd.

Deze hoge groeipercentages gedurende een naoorlogse periode brengen de economisten — en met name doelt Clark hier op degenen, die de Duitse en Russische economie bestuderen — weleens in de war.

Zij, die de hoge percentages zonder meer in de toekomst doortrekken, doen als een chirurg, die het herstel van een gewond weefsel ziet als maatstaf voor de groei van een geheel lichaam. Zo'n chirurg zou door zijn collega's voor gek worden verklaard, maar, zegt Clark, „economics is still a comparatively unsophisticated branch of knowledge”. Uit het feit, dat de opwaartse trend der produktiviteit voortgaat, ondanks oorlogen, depressies, New Deals en andere politieke veranderingen, die destijds zo veel opwindend veroorzaakten, kan worden geconcludeerd, dat er zekere economische krachten zijn, waarop deze veranderingen weinig invloed hebben. Over dat gedeelte van Clark's betoog, waarin hij tracht deze krachten op te sporen, een volgend maal.

Reëel, produkt per gewerkt man-uur in dollars van 1950 (kolommen A) en de procentuele jaarlijkse groei van dit produkt gedurende perioden (kolommen B).

| Landen      | A      |      | B         |      | Landen          | A    |      | B         |      |
|-------------|--------|------|-----------|------|-----------------|------|------|-----------|------|
|             | jaar   | \$   | perioden  | pCt. |                 | jaar | \$   | perioden  | pCt. |
| Argentinië  | 1951   | 0,73 | 1916-1951 | 1,1  | Nederland       | 1954 | 1,08 | 1900-1913 | 0,7  |
| Australië   | 1955/6 | 1,44 | 1891-1913 | 0    |                 |      |      | 1913-1938 | 2,3  |
|             |        |      | 1913-1930 | 2,0  |                 |      |      | 1938-1954 | 2,1  |
|             |        |      | 1930-1943 | 0,9  | België          | 1950 | 0,91 | 1895-1913 | 2,6  |
|             |        |      | 1943-1955 | 2,0  |                 |      |      | 1913-1938 | 1,3  |
| Canada      | 1952   | 1,94 | 1870-1952 | 1,9  |                 |      |      | 1938-1951 | 2,1  |
| Ver. Staten | 1952   | 2,20 | 1890-1952 | 2,3  | Duitsland       | 1956 | 0,94 | 1860-1891 | 2,1  |
| Rusland     | 1953   | 0,48 | 1913-1928 | 0,7  |                 |      |      | 1891-1913 | 0,6  |
|             |        |      | 1928-1938 | 1,6  |                 |      |      | 1913-1938 | 1,6  |
|             |        |      | 1938-1953 | 2,0  |                 |      |      | 1938-1957 | 1,4  |
| Japan       | 1956   | 0,57 | 1914-1929 | 3,2  | Frankrijk       | 1955 | 1,05 | 1870-1951 | 2,3  |
|             |        |      | 1929-1940 | 1,4  | Ver. Koninkrijk | 1955 | 1,12 | 1870-1895 | 1,6  |
|             |        |      | 1940-1952 | 2,4  |                 |      |      | 1895-1913 | 0    |
| Denemarken  | 1950   | 1,05 | 1913-1951 | 1,2  |                 |      |      | 1913-1929 | 1,6  |
| Zweden      | 1954   | 1,20 | 1861-1890 | 1,5  |                 |      |      | 1929-1939 | 0,8  |
|             |        |      | 1890-1909 | 1,5  |                 |      |      | 1939-1956 | 0,9  |
|             |        |      | 1909-1930 | 3,4  | Ierland         | 1951 | 0,73 | 1926-1945 | 1,4  |
|             |        |      | 1930-1952 | 3,0  | Zwitserland     | 1951 | 1,00 | 1890-1951 | 2,1  |

## INHOUD

|   |         |   |      |
|---|---------|---|------|
| De ontwikkeling van de produktiviteit . . . . .                               | Blz. 43 | Ingezonden stuk:  | Blz. |
| De overgang van E.B.U. naar E.M.O., door Mr. A. W. R. Barton Mackay . . . . . | 44      | Belastingvrij sparen, door H. Kluin met een naschrift van Mr. G. H. Fuhri Snethlage . . . . . | 56   |
| Drie belasting-wetsontwerpen, door Drs. B. W. Buenk . . . . .                 | 47      | Geld- en kapitaalmarkt, door Dr. M. P. Gans . . . . .   | 57   |
| Frankrijk opent zijn grenzen, door Dr. F. J. A. M. Mallens . . . . .          | 51      | Notities:   |      |
| Kunstbevordering per nota, door G. L. A. Ott . . . . .                        | 54      | Waarom neemt het bioscoopbezoek af? . . . . .   | 50   |
|   |         | Liquiditeiten van particulieren in Zweden . . . . .   | 53   |
|   |         | Recente publikaties . . . . .   | 59   |

COMMISSIE VAN REDACTIE: Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; J. R. Zuidema.  
Redacteur-Secretaris: A. de Wit. Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars;  
J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

Schrijver bespreekt in dit artikel de wijzigingen in het Europese multilaterale betalingssysteem, welke tussen Kerstmis 1958 en Nieuwjaar 1959 haar beslag hebben gekregen. Hiertoe vat schrijver de meest essentiële kenmerken der Europese Betalingsunie (E.B.U.) en der Europese Monetair Overeenkomst (E.M.O.) in het kort samen. Vervolgens beantwoordt schrijver de vraag, waarom het tot Kerstmis 1958 heeft moeten duren alvorens de E.M.O. in werking kon treden en hoe ver de E.M.O.-convertibiliteit reikt. Het besluit tot inwerkingstelling van de E.M.O. was naar schrijvers mening opportuun. Voor Nederland kan de overgang van E.B.U. naar E.M.O. niet anders dan worden toegejuicht. Het probleem van onze niet geheel in dollars converteerbare Europese surplusen, en de als gevolg daarvan voortdurende toename van onze vordering op de E.B.U., is hiermede verleden tijd geworden. De vereenvoudiging van de deviezenbepalingen zal de uiteindelijke unificatie der valutaire regimes in Benelux- en E.E.G.-verband vergemakkelijken.

## De overgang van E.B.U. naar E.M.O.

De wijzigingen in het Europese multilaterale betalingssysteem, welke tussen Kerstmis 1958 en Nieuwjaar 1959 vrij plotseling haar beslag hebben gekregen, moeten gezien worden tegen de achtergrond van de ontwikkeling van het internationale betalingsverkeer sedert het einde van de tweede wereldoorlog; voor een juiste beoordeling van de draagwijdte der thans genomen beslissingen is het met name van belang de wordingsgeschiedenis, de betekenis en de lotgevallen van de Europese Betalingsunie in grote trekken in herinnering te brengen.

In 1945 zagen bijna alle Westeuropese landen (met uitzondering van Zwitserland) zich gesteld voor de moeilijkheid, dat hun goud- en dollarreserves ten enenmale ontoereikend waren om het verschil tussen beschikbare middelen en wederopbouwbehoeften te kunnen overbruggen. Deze situatie heeft ertoe geleid dat alle Europese landen zijn overgegaan tot het sluiten van bilaterale betalingsakkoorden met de meeste hunner handelspartners; door middel van deze overeenkomsten werd bereikt dat de exporten en diensten van de handelspartners grotendeels konden worden betaald met de opbrengst van de eigen exporten en diensten, zodat het risico van intering der convertibele deviezenreserves werd vermeden. Het systeem der bilaterale betalingsakkoorden berust in wezen op valutaire discriminatie; gediscrimineerd werd tegen betalingen aan landen die wél, en ten gunste van betalingen aan landen die geen convertibele valuta verlangden voor hun exporten en diensten.

Zo was tegen 1948/49 in Europa een situatie ontstaan waarin de internationale handel door een ingewikkeld netwerk van bilaterale regelingen aan banden was gelegd. Het verlangen om een einde te maken aan de algehele handelsoptwringing die van deze situatie het gevolg was, heeft geleid tot het aangaan van de Conventie voor Europese Economische Samenwerking van 1948. Doel dezer Conventie was te geraken tot een multilateraal betalingssysteem dat de geleidelijke liberalisatie van alle betalingen en de geleidelijke afschaffing van alle discriminatie mogelijk zou maken.

De Europese Betalingsunie werd bij verdrag van 19 sep-

tember 1950 in het leven geroepen. Een gedetailleerde behandeling van de werking der E.B.U. zou in het korte bestek van dit artikel niet passen; de meest essentiële elementen der Unie kunnen in het kort als volgt worden samengevat:

(1) De saldi welke voor ieder deelnemend land ontstonden uit het bilaterale verkeer met ieder der andere ledenlanden werden elke maand (door bemiddeling van de Bank voor Internationale Betalingen te Bazel) automatisch gecompenseerd.

(2) Deze maandelijkse compensaties resulteerden voor ieder land in een netto overschot of een netto tekort, dat gedeeltelijk in convertibele valuta en gedeeltelijk door automatische kredietverlening (door of aan de Unie) werd verrekend. Het kredietelement is geleidelijk teruggebracht van een gemiddeld percentage van 60 tot (sedert 1955) een vast percentage van 25 der netto posities.

(3) Voor ieder deelnemend land was een kredietlimiet (quote) in het verdrag vastgelegd; deze quotes waren vastgesteld in verhouding tot de handelsomzet van ieder deelnemend land met de rest der Unie-landen. Na uitputting van de quote waren debiteurlanden verplicht verdere tekorten voor 100 pCt. in goud of dollars af te dekken; voor de verrekening van surplusen van crediteurlanden die hun quote hadden uitgeput moest echter van geval tot geval een regeling worden getroffen.

(4) Voor de financiering van transacties tussen twee compensaties moest ieder deelnemend land zijn valuta ten behoeve van ieder ander deelnemend land tot een onbeperkt bedrag beschikbaar stellen; deze faciliteit wordt „interimfinanciering” genoemd. De bedragen welke op deze wijze werden geleend moesten in de eerstvolgende compensatie worden verrekend, en wel tegen pari-koersen.

(5) De Verenigde Staten hebben een „werkkapitaal” van \$ 350 mln. voor de E.B.U. beschikbaar gesteld in het kader van de Marshall-hulp. Na aftrek van een aantal „initiële” kredieten aan bepaalde ledenlanden resteerde ten slotte een bedrag van ca. \$ 272 mln., dat op het moment van liquidatie nog onverkort aanwezig was.

De E.B.U. heeft door het systeem der maandelijkse

compensaties de feitelijke valutaire gelijkwaardigheid der Europese geldsoorten tot stand gebracht; voor valutaire discriminatie ten gunste van de ene en ten nadele van een andere Europese handelspartner (zoals onder de vigueur der bilaterale akkoorden het geval was geweest), bestond voortaan geen enkele aanleiding meer. De E.B.U. bracht in dit opzicht dus een belangrijke verbetering; onder haar bestaan zijn een geleidelijke liberalisering en een spectaculaire volumevermeerdering van het onderlinge handelsverkeer mogelijk geworden.

Naast grote verdiensten moeten aan het E.B.U.-systeem echter ook enige ernstige „initiële” gebreken worden toegeschreven, waarvan de gevolgen zich pas na verloop van tijd zijn gaan doen gevoelen. Eén dezer fundamentele gebreken is voor het eerst duidelijk aan het licht getreden in 1952, toen de Belgisch Luxemburgse Economische Unie zich ontwikkelde tot extreme crediteur van de E.B.U.

Het E.B.U.-systeem had nl. een *regionaal* karakter; de non-discriminatoire behandeling welke aan het systeem inherent was, beperkte zich uitsluitend tot de valuta's der leden-landen, en die van hun overzeese gebiedsdelen. Weliswaar hadden de leden-landen het beginsel onderschreven, dat dit regionale betalingsstelsel nooit zou mogen leiden tot permanente discriminatie tegenover de buitenwereld, doch zolang de liberalisatie van dollarbetalingen niet dwingend werd voorgeschreven (en zo ver is het nimmer gekomen) zou dit beginsel een dode letter blijven. Bovendien betekende het systeem van partiële verrekening der E.B.U.-posities door middel van automatisch krediet ipso facto een belangrijke prikkel voor discriminatie ten nadele van 100 pCt. dollarbetalingen.

De moeilijkheid was nu dat een aantal Europese landen, waaronder de Benelux-landen, zich in de situatie bevinden, dat indien hun totale betalingsbalans in evenwicht is, hun „structurele” tekorten tegenover de dollararea nagenoeg opwegen tegen hun „structurele” overschotten in het Europese verkeer. Aangezien echter onder vigueur van de E.B.U. laatstbedoelde overschotten slechts gedeeltelijk in dollars werden betaald, terwijl anderzijds voor de verrekening van „post-quota” surplussen, zoals wij gezien hebben, geen vaste regels golden, zagen de hierbedoelde landen zich bij voortdurend bedreigd met deteriorering van de samenstelling van hun deviezenreserves.

De regeling, welke in 1952 na langdurige en moeizame onderhandelingen voor de verrekening van de Belgische post-quota overschotten werd getroffen, doet in het verband van dit artikel niet ter zake; belangrijk is echter, dat met name als gevolg van de in dit geval ondervonden moeilijkheden gaandeweg de overtuiging veld won, dat het probleem van de gevolgen van het regionale karakter van de E.B.U. om een fundamentele oplossing vroeg.

De enige afdoende oplossing voor dit probleem zou de onverwijfde invoering van convertibiliteit zijn geweest; hiervoor was echter de tijd nog niet rijp. Niettemin zijn in de jaren volgende op de „Belgische” E.B.U.-crisis een aantal belangrijke stappen in de richting van convertibiliteit gezet. In de eerste plaats heeft de O.E.E.S. met toenemende klem aangedrongen op opvoering van het liberalisatiepercentage voor import uit de dollararea. In dit opzicht zijn reeds belangrijke vorderingen gemaakt; een aantal E.B.U. (thans E.M.O.)-landen, waaronder de Benelux-landen, Duitsland en Zwitserland, heeft de discriminatie tegen dollarbetalingen reeds praktisch geheel opgeheven (hetgeen betekent dat deze landen in het lopende verkeer reeds *intern* convertibel zijn).



(Advertentie)

In de tweede plaats zijn van medio 1954 af een serie bilaterale amortisatie-overeenkomsten gesloten (op vrijwillige basis) welke voorzagen in de terugbetaling (over een beperkt aantal jaren) van geaccumuleerde schuld door cumulatieve debiteurlanden aan cumulatieve crediteurlanden. Op deze wijze werd sinds 1954 reeds een bedrag van niet minder dan ruim \$ 1.000 mln. in totaal op de uitstaande posities terugbetaald; de uitstaande vorderingen van de E.B.U. op debiteurlanden bedroegen op het moment van liquidatie eveneens ruim \$ 1.000 mln., zodat, indien bedoelde amortisaties niet zouden hebben plaats gehad, de debetposities, ceteris paribus, het dubbele zouden hebben bedragen.

In de derde plaats werd (zoals reeds vermeld) het kredietelement geleidelijk verminderd van 60 pCt. tot 25 pCt. der maandelijks te verrekenen netto posities.

Betalingen in convertibele valuta speelden zodoende een steeds belangrijker rol bij de onderlinge verrekening, hetgeen enerzijds de vermindering in de discriminatie tegen dollarbetalingen, anderzijds de vooruitgang in de deviezenpositie der bij de Unie aangesloten landen illustreert. In het voorjaar van 1954 namen de Britse en de Duitse Regeringen het besluit tot het verlenen van automatische transferabiliteit aan alle £- en DM-tegoeden voor, zover niet toebehorende aan ingezetenen van de dollarlanden. Ook deze maatregel moet worden gezien als een belangrijke stap ter vermindering van valutadiscriminatie. Voor de E.B.U. had deze ontwikkeling o.a. tot gevolg dat een aantal niet-Europese landen hierdoor automatisch met de E.B.U. werd verbonden.

De pogingen om de bezwaren verbonden aan de regionale werking van de E.B.U. te elimineren vonden echter hun hoogtepunt in de totstandkoming, in de zomer van 1955, van de *Europese Monetair Overeenkomst* (E.M.O.). Dit verdrag werd niet direct in werking gesteld doch voorlopig in reserve gehouden totdat in Europa de voorwaarden voor herstel der convertibiliteit zouden geacht worden te zijn vervuld. Juridisch was de toestand deze dat op elk gewenst moment de E.B.U. kon worden geliquideerd en de E.M.O. in werking kon worden gesteld indien landen te-

zamen vertegenwoordigende 50 pCt. der E.B.U.-quoten de wens, daartoe kenbaar maakten.

Ook wat de E.M.O. betreft zij hier volstaan met een korte samenvatting van de belangrijkste kenmerken:

(1) Evenals onder de E.B.U., vindt maandelijks compensatie van bilaterale saldi plaats; de netto positie wordt echter voor 100 pCt. in dollars verrekend: de automatische kredietverlening is komen te vervallen.

(2) Evenals onder de E.B.U. moet „interimfinanciering” (d.w.z. kredieten in de eigen valuta voor maximaal één maand) worden verleend aan de partnerlanden. Echter zijn deze bedragen beperkt tot voor ieder land in het verdrag vastgestelde kredietlimieten; verrekening dezer bedragen geschiedt tegen de aankoopkoers voor dollars van het kredietverlenende land (dus niet meer tegen pariteit zoals onder de E.B.U.).

(3) Een Fonds (genaamd: Europees Fonds) wordt gevormd voor de verlening van — niet-automatische — tweejarige kredieten aan leden-landen die daaraan behoefte hebben. Het kapitaal van het Fonds (\$ 600 mln.) zal bestaan enerzijds uit het werkkapitaal van de E.B.U. (\$ 272 mln.) dat te dien einde naar het Europees Fonds zal overgaan, anderzijds uit contributies van leden-landen (Nederland participeert daarin voor \$ 30 mln.).

Men kan zeggen dat het E.M.O.-verdrag tegemoetkwam aan drie bezwaren welke aan het E.B.U.-systeem kleefden:

(a) Het elimineren van het automatische kredietelement uit de maandelijks verrekeningen betekent de invoering van feitelijke externe convertibiliteit in het onderlinge verkeer, althans wat lopende transacties betreft. Hierdoor is aan het Europese verrekeningssysteem het regionale karakter ontnomen; voortaan zal voor valutaire discriminatie tegen betalingen aan dollarlanden geen enkel motief meer bestaan.

(b) De interimfinanciering is in omvang beperkt en bovendien kostbaarder gemaakt, doordat niet op pariteit doch op de voor de debiteur minst voordelige koers wordt afgerekend. Door deze wijziging wordt het risico van misbruik tot een minimum beperkt; verwacht mag zelfs worden dat deze faciliteit voortaan door de meeste leden-landen nauwelijks meer zal worden gebruikt.

(c) De automatische kredietverlening wordt vervangen door ad hoc kredieten, waarbij voorwaarden kunnen worden gesteld. De kredietverlening zal hierdoor ongetwijfeld effectiever worden: onder de E.B.U. bezat de Organisatie in feite geen enkel dwangmiddel om een debiteurland tot het nemen van correctieve interne maatregelen te bewegen.

De vraag kan worden gesteld waarom het tot Kerstmis 1958 heeft moeten duren alvorens de E.M.O. in werking kon treden. Verschillende oorzaken kunnen hiervoor worden opgegeven. In herinnering zij gebracht dat gedurende 1956 en 1957 een voortdurend verergerende verstoring van het evenwicht in het Europese betalingsverkeer optrad, welke verstoring in de Suez-crisis (winter 1956/57) en in de valutacrisis van augustus 1957 haar hoogtepunt heeft gehad; in deze verstorende toestand tegenovernamt grote Britse overschotten niet minder onrustbarende Franse en Britse tekorten.

Voorals het vrij precäre Britse deviezenpositie in die jaren heeft tot het uitstellen van de inwerkingstelling van de E.M.O. bijgedragen. Men bedenke hierbij dat de Britse Regering, mede door de omvang van de Britse E.B.U.-quote, welke alleen reeds méér dan de helft van de voor de inwerkingtreding van de E.M.O. vereiste 50 pCt. bedroeg,

in deze een doorslaggevende stem had; begrijpelijkerwijze wilde de Britse Regering echter tot elke prijs een herhaling van het échec van 1947 (toen de herstelde £-convertibiliteit na enige maanden ongedaan moest worden gemaakt) voorkomen. Eerst in de laatste maanden van 1957 is een kentering in de Britse deviezenpositie ingetreden. Sedertdien heeft de Britse betalingsbalans een aanhoudend krachtig herstel te zien gegeven en zijn de deviezenreserves van de sterlingarea aanzienlijk toegenomen.

De ontwikkeling van de Franse positie is in deze van nauwelijks minder belang geweest. De deteriorering van de Franse betalingsbalans heeft zich van begin 1956 bijna onafgebroken tot medio 1958 voortgezet; in de zomer van 1957 moest Frankrijk tot algehele deliberalisering van de invoer uit het O.E.E.S.-gebied overgaan, een maatregel welke sedert 1950 nog in geen enkel O.E.E.S.-land nodig was geweest. De eind 1958 aangekondigde krachtige herstelmaatregelen van de Franse Regering (waarvan de devaluatie van de frank, en de liberalisatie van de import uit O.E.E.S.-landen tot 90 pCt., en van die uit het dollar-gebied tot 50 pCt, een onderdeel vormen) hebben de hoop op definitieve stabilisering van de Franse economische situatie doen herleven, en als zodanig niet weinig bijgedragen tot de „klimaatverbetering” welke nodig was voordat tot inwerkingstelling van de E.M.O., en daarmee tot herstel van de externe convertibiliteit in Europa, kon worden overgegaan.

Ook andere overwegingen hebben echter bij deze beslissingen een rol gespeeld. De veel besproken „dollargap”, waarmee men bedoelt het dollartekort van de niet-dollarlanden (identiek met het betalingsbalansoverschot van de dollarlanden) heeft plaats gemaakt voor een Europees dollarsurplus, dat, merkwaardig genoeg, een Europees de-larsurplus (dat, nemende in aanmerking de reëcessie in de Verenigde Staten. Ook deze ontwikkeling (waarvan intussen niemand weet hoelang zij nog zal aanhouden) heeft het besluit tot herstel van de Europese convertibiliteit aanzienlijk gemakkelijker gemaakt.

Voorts dient bedacht te worden dat sedert de — boven signaleerde — automatische transferabiliteit voor £- en DM-tegoeden, en vooral als gevolg van de systematische steun welke de Bank of England sedert 1955 aan de koers van transferabele £ op de vrije valutamarkten verleende, geleidelijk in Europa een situatie van feitelijke, zij het informele, convertibiliteit was ontstaan, welke tot steeds frequenter wordende valuta-omzettingen (van dollars in E.B.U.-valuta, en omgekeerd) aanleiding gaf. Men zou kunnen zeggen, dat in de toestand van relatieve vrijheid op valutagebied, waarin Europa gedurende de laatste jaren is komen te verkeren, het E.B.U.-systeem niet meer paste. Daarbij komt nog, dat enige belangrijke E.B.U.-quoten (Frankrijk, Duitsland) reeds lange tijd waren uitgeput, terwijl enige andere dicht aan de uitputting toe waren. Kortom, de E.B.U. had zichzelf in menig opzicht overleefd.

Ten slotte zij in dit verband nog gewezen op de recentelijk voorgesloten — doch nog niet formele — aanpakken — voorteverhoging van het Internationale Monetair Fonds, welke in zekere zin beschouwd kunnen worden als een potentiële versterking van de deviezenvoorraden der leden-landen: de aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid dat deze verhogingen inderdaad tot stand zullen komen heeft de beslissing om de E.B.U. door de E.M.O. te vervangen ongetwijfeld gunstig beïnvloed.

Al met al kan het besluit tot inwerkingstelling van de E.M.O. dus wel als opportuun worden beschouwd.

In de drie fiscale wetsontwerpen, welke op 2 december 1958 bij de Tweede Kamer werden ingediend en betrekking hebben op de inkomstenbelasting, de vermogensbelasting en de loonbelasting, zijn de herzieningen neergelegd welke de Minister nodig acht gezien de bezwaren welke aan de bestaande wetten en besluiten bleken te kleven. Wat de inkomstenbelasting betreft, worden in dit artikel o.a. de volgende punten in het kort besproken: de winstbepalingen, vervroegde afschrijving en investeringsaftrek, de vervanging van de uitdrukking „onbebouwde eigendommen” door „gronden”, de afrekening bij overlijden, de landbouwvrijstelling, het aanmerkelijk belang, de herkapitalisatie, compensatiemogelijkheden voor sterk wisselende inkomens en de werkende gehuwde vrouw. Aan de vermogens- en loonbelasting worden enkele opmerkingen gewijd. De conclusie is dat het geheel een gunstige indruk maakt, doch betreurd wordt dat de compensatie voor de verlaging van de belastingopbrengst mede gezocht wordt in de beperking van de investeringsfaciliteiten.

## Drie belasting- wetsontwerpen

Op 2 december 1958 werden bij de Tweede Kamer drie fiscale wetsontwerpen ingediend, resp. betrekking hebbende op de *inkomstenbelasting*, de *vermogensbelasting* en de *loonbelasting*. Zij vormen een belangrijk deel van de — langzaam vorderende — herziening van de belastingwetgeving. De „*Algemene Wet inzake rijksbelastingen*”, waarin een groot deel van het formele recht is verzameld, zal het mogelijk maken de inhoud van de heffingswetten te

beperken tot het materiële recht. Dit is een der redenen waarom van een vereenvoudiging kan worden gesproken. In deze ontwerpen vindt men de herzieningen welke de Minister nodig acht gezien de bezwaren welke aan de bestaande wetten en besluiten bleken te kleven. Daarnaast vindt men in de ontwerpen — en in de toelichtingen — de rechtvaardiging op economische, juridische en sociale gronden van hetgeen thans wordt voorgesteld.

(vervolg van blz. 46)

Hoe ver reikt de E.M.O.-convertibiliteit? Het antwoord op deze vraag luidt, dat, krachtens de E.M.O., saldi in de eigen valuta, verdiend door ingezetenen van andere deelnemende landen met in het lopende verkeer toegestane transacties, volledig in dollars worden afgerekend.

De aldus geformuleerde convertibiliteit is derhalve op drieërlei wijze beperkt. In de eerste plaats is zij gelimiteerd tot tegoeden van niet-ingezetenen (externe convertibiliteit). In de tweede plaats is zij geografisch begrensd, aangezien zij slechts betrekking heeft op de saldi van ingezetenen der deelnemende landen en hun overzeese gebieden; echter zijn in landen, welke reeds een „transferabele” zone voor hun valuta kenden, zoals Nederland, België, het Verenigd Koninkrijk en Duitsland, de tegoeden van ingezetenen van de gehele zone convertibel geworden (dus niet alleen van die der vroegere E.B.U.-landen). In de derde plaats ten slotte is zij gelimiteerd naar de aard der transacties; zij geldt nl. slechts voor saldi ontstaan in het lopende verkeer; het kapitaalverkeer valt in beginsel buiten de E.M.O.-convertibiliteit.

Voor Nederland kan de overgang van E.B.U. naar E.M.O. niet anders dan worden toegejuicht. Het probleem van onze niet geheel in dollars converteerbare Europese surplusen, en de als gevolg daarvan voortdurende toename van onze vordering op de E.B.U., is hiermede verleden tijd geworden. In dit opzicht is dus de vooroorlogse situatie, waarbij het buitenland als één ondeelbaar deviezengebied kon worden beschouwd, hersteld, met uitzondering evenwel van de kleine restantsector waarmede thans

nog bilaterale akkoorden worden onderhouden (Spanje en enige IJzeren-Gordijn-landen); deze bilaterale regelingen zullen echter eerlang door multilaterale worden vervangen.

De Nederlandse deviezenbepalingen worden aan de gewijzigde omstandigheden aangepast. Deze aanpassing zal in elk geval een vereenvoudiging betekenen: immers alle bepalingen, welke nog uit valutair-discriminatoire overwegingen werden gehandhaafd, zijn overbodig geworden. Deze vereenvoudiging, welke ook in de andere Europese landen wordt doorgevoerd, zal op haar beurt de uiteindelijke unificatie der valutarregimes in Benelux- en E.E.G.-verband vergemakkelijken; de belangrijkste regimeverschillen tussen de partnerlanden betroffen immers juist de behandeling van het betalingsverkeer met de niet-E.B.U.-landen.

De Nederlandse vordering op de E.B.U., per saldo groot ca. f. 460 mln., zal thans worden geliquideerd overeenkomstig de in het E.B.U.-verdrag daarvoor vastgestelde procedure. Een relatief klein gedeelte (ruim 12 pCt.) zal in contante dollars worden terugbetaald, ten laste van de resterende liquide middelen van de E.B.U. De rest van onze vordering zal worden gebilateraliseerd volgens een bepaalde sleutel, waarbij de netto-vordering zal uiteenvallen in 12 bilaterale vorderingen, en twee dito schulden (nl. aan Duitsland en België). Deze bilaterale schuldverhoudingen, voor zover zij niet contant zouden worden afgedaan, zullen, in overleg met de betrokken landen, op middellange termijn worden geconsolideerd.

Amsterdam.

Mr. A. W. R. BARON MACKAY.

## De ontwerpen.

De toelichtingen van de ontwerpen, speciaal van dat op de inkomstenbelasting, zijn op zichzelf de moeite van het lezen waard. Het is jammer dat de bewerkers van het nieuwe deel X A: *Inkomstenbelasting van Kluwer's fiscale encyclopaedie* hetwelk opmerkelijk snel uitkwam geen plaats voor de *algemene beschouwingen* hebben kunnen vinden in hun werk en meenden zich te moeten beperken tot het weergeven van de artikelsgewijze toelichting. Men leest er in hoe en waarom het materieel recht door regelmatige partiële herzieningen telkenmale min of meer is aangepast aan de zich steeds wijzigende maatschappelijke behoeften.

## Fiscale politiek.

De tijd waarin het enige doel van de belastingheffing was het verkrijgen van middelen om de overheidsuitgaven te dekken is reeds lang voorbij. Steeds meer won de gedachte veld dat een fiscale politiek steun zou kunnen bieden aan het overheidsbeleid op economisch, sociaal en cultureel terrein. Hierbij moet evenwel bedacht worden dat de kracht van het fiscale beleidswapen moeilijk te schatten is. Het wapen is bovendien moeilijk te richten; het is traag en het onder vuur nemen van nevendoele kan in conflict komen met het oorspronkelijke — en nog steeds zeer belangrijke — budgettaire doel. Dit neemt niet weg dat in de toelichting duidelijk het standpunt wordt ingenomen dat van het fiscale instrument gebruik moet worden gemaakt, waarbij dan door het steeds veranderen van de omstandigheden nu eens op het budgettaire dan weer op het sociaal-economische aspect zal moeten worden gelet.

In het ontwerpen-complex is in dit verband uitsluitend gedacht aan de structurele zijde. Afweer van ongewenste conjunctuurinvloeden in de vorm van het toestaan van een onbelaste conjunctuurreserve wordt verworpen als zijnde in strijd met het beginsel van een evenwichtige verdeling van lasten. Wel is gezocht naar een ander middel: het verlenen van een machtiging aan de Minister van Financiën om — in overleg met zijn ambtgenoot van Economische Zaken — de vervroegde afschrijving of de investeringsaftrek te beperken dan wel buiten toepassing te stellen; een middel dat een grotere paraatheid geeft aan de fiscale conjunctuurpolitiek doch waarvan de toekenning een gevoelig staatsrechtelijk punt is.

Daarnaast blijft het middel van *tariefverhogingen* in de hausse en — *verlagingen* in de depressie. Dit denkbeeld wordt niet verworpen. Wel wordt — mede uit conjunctureel oogpunt — de consequente toepassing van de *vervangingswaardeleer* voor de fiscale winstbepaling verworpen. Het gevolg daarvan zou nl. zijn een gevaar voor overmatig investeren in de hausse en een ongunstig effect in de neergaande conjunctuur, doordat de vrijkomende liquide middelen voor de betaling van hogere belastingaanslagen zouden moeten worden bestemd, hetgeen de investeringsactiviteit zou afremmen in een tijd waarin dat wel zeer ongewenst is.

## De winstbepalingen.

Hierin kristalliseren zich de gedachten van wetgeving en rechtspraak van de laatste tijd. Door de materiële omschrijving van het winstbegrip — „winst is het bedrag van de gezamenlijke voordelen die, onder welke namen en in welke vorm ook, worden verkregen uit ondernemingen” — bleef en blijft er ruimte voor wetenschap, praktijk en rechtspraak. Het — door uitleg van de wet door de Hoge Raad — verkregen recht tot toepassing van het ijzeren-voorraad-

stelsel en voor het niet opnemen in de jaarwinst van de stille reserves uit de afgestoten bedrijfsmiddelen wanneer deze laatste door andere — die hetzelfde doel hebben — worden vervangen.

Ofschoon het afschrijven van duurzame produktiemiddelen op basis van de *vervangingswaarde* geen genade kan vinden is er toch een middel gevonden om de interne financiering, bij vervanging wat te vergemakkelijken. De boekwinsten bij *vrijwillige verkoop* van oude bedrijfsmiddelen kunnen — fiscaal onbelast — worden gereserveerd en gebruikt worden als eerste afschrijving op het vervangende bedrijfsmiddel. Dit is een gedachte die een stap verder gaat dan die welke ten grondslag ligt aan de ruilarresten van de Hoge Raad.

„De fiscus leeft langer dan enig mens”: wanneer bij het einde van de onderneming het laatste jaarmootje moet worden bepaald behoren daar fiscaal zeker toe de open en stille reserves. Een doorschuiven is mogelijk gedacht bij voortzetting door erfgenamen van een overleden ondernemer en bij de thans wettelijk vast te leggen „geruisloze overgang” in een naamloze vennootschap, zij het dan dat in deze gevallen de „onbelaste reserve” moet worden afgerkend.

## Vervroegde afschrijving en investeringsaftrek.

Deze twee voorzieningen zullen dan een definitieve plaats krijgen . . . met de hiervoor al genoemde restrictie. Merkwaardig zijn hier twee dingen. In de eerste plaats het verschuiven van de fiscale faciliteiten — en de argumentatie daarvoor — naar een later tijdstip. Tot nu toe was in het algemeen het tijdstip van *bestellen* beslissend. Thans wil men overstappen naar het moment waarop aan de contractuele verplichting zal worden voldaan. „Op dit punt” — zo wordt t.a.v. de vervroegde afschrijving gezegd — „is in de nieuwe wetsvoorstellen aansluiting verkregen bij het ook voor de commerciële winstberekening gevolgde goede koopmansgebruik”. Welnu: beide faciliteiten beogen de investeringsactiviteit te bevorderen, dit in het belang van de werkgelegenheid op langere termijn. Vervroegde afschrijvingen houden in dat men bij het overgaan tot investering ten bate van de liquiditeit de *jaarmoten van de fiscale winst* anders gaat groeperen dan die van de normale winst. Vervroegd afschrijven is geen afschrijvingssysteem in bedrijfseconomische zin, het is een fiscale faciliteit met een bepaald doel gegeven. Dit houdt in dat men, wanneer er een wijziging komt, niet dichter bij een „goed koopmansgebruik” kan komen.

In de redenering ontbreken zowel het psychologisch element als het liquiditeitsaspect: de ondernemer neemt in jaar A een investeringsbeslissing, mede *omdat* zijn winst over jaar A hem daartoe aanlokt. Daarnaast is van belang het feit dat het beslissen om tot investeren over te gaan (het „bestellen”) inhoudt dat over het jaar A de aftrek kan geschieden. Bestellen in jaar A houdt veelal in betalen in jaar A + 1. Het betalen van de belasting over jaar A moet ook in jaar A + 1 geschieden, zeer zeker van de meevallers — alle regelingen voor snellere voorlopige aanslagen ten spijt. En geen enkele ondernemer kan in het jaar A zeggen *wat* hij in een volgend jaar verdienen zal. Het gevoel van zekerheid dat de oude regeling hem gaf zou bij de nieuwe verdwijnen. Wat in de regeling blijft is dat zij voordeel kan brengen voor die fiscale investeringen die economisch niet als zodanig betiteld kunnen worden. Het is misschien de bedoeling deze categorie te gaan inperken. Het middel ertoe is dan echter niet het meest gelukkige!



Overigens is de investeringsaftrek weer gedacht als  $2 \times 8$  pCt. Voor een keuzemogelijkheid ( $1 \times 16$ , of  $2 \times 8$ , of  $4 \times 4$  pCt.) voelde de Minister helaas niets.

#### **Onbebouwd en ongebouwd.**

Een andere beperking, bij de huidige toestand vergeleken, is de vervanging van de uitdrukking „ongebouwde eigendommen” — wat als grondbelastingsterm een ander begrip was dan „onbebouwde eigendommen” — door „gronden”, daaronder begrepen de ondergrond van opstallen. De Hoge Raad (6 februari 1957 BNB 1957/97) besliste nl. dat „ongebouwd” betekent: niet bezet met een gebouw, waardoor de aftrek (thans) ook voor het bebouwde deel van het terrein geldt. Ook hier is de argumentatie vreemd: aan het deel van de investering „de grond” wordt geen risico verbonden geacht. Aan een investering zitten zeer vele risico's vast; één daarvan is verbonden aan het financiële offer. Zo dit risico criterium zou kunnen zijn ligt in de grondprijs zeker een risicofactor. In feite houdt deze wijziging een beperking in waarvan de motivering gezocht is.

#### **Afrekening bij overlijden.**

Aan de huidige regeling: belasten van de open en stille reserves met 20 pCt. en betalingsfaciliteiten dan wel van procentuele korting, kleven verschillende bezwaren, niet alleen voor de fiscus. De ontworpen regeling staat toe aan de afrekening te ontkomen wanneer de onderneming wordt voortgezet door een van degenen die krachtens erfrecht of huwelijksgoederenrecht een deel van het vermogen der onderneming toekomt. In dit geval komt er op deze laatste een *fiscale claim* te rusten. Hoe gunstig deze regeling ook is, zij is voorwaar geen sinecure voor de notaris die de boedel behartigt en die met het blijven voortbestaan van de latente aanspraken van de fiscus rekening moet houden!

#### **De landbouwwijziging.**

Uit de agrarische sector zullen wel bezwaren naar voren komen tegen het voornemen om voortaan ook de waardeverandering van onroerende goederen welke behoren tot het landbouwbedrijf, die niet in de uitoefening van dat bedrijf is ontstaan als winst te gaan beschouwen. Oudtijds werd het eigendom van het landbouwbedrijf gezien als iets dat los stond van het uitoefenen van dat landbouwbedrijf: de grond is geen bedrijfsmiddel voor de eigenaar, ook niet wanneer deze zelf bebouwt. De economische theorie heeft andere inzichten gebracht; vandaar het veranderen van opinie.

Evenwel zullen — afgezien van de onmiddellijke en middellijke beïnvloeding van de waarde van landbouwgronden door de landbouwpolitiek der Regering — de waardeveranderingen als oorzaken kunnen hebben of een grotere produktiviteit of een algemene prijsstijging of het schaarser worden van grond in het algemeen. Daargelaten welke factor het zwaarst weegt komt hier toch — min of meer gecamoufleerd — de kapitaalwinstbelasting om de hoek kijken.

#### **Het aanmerkelijk belang.**

Nog sterker is dit het geval bij de nieuwe visie van het aanmerkelijk belang. Het is niet als „inkomsten uit vermogen” aan te merken; evenmin is het een „winst uit onderneming”. Het is een zelfstandig bestanddeel van het onzuiver inkomen geworden (art. 4, eerste lid, letter c). Hier

kan men niet meer van een camouflage spreken! En één van de bezwaren van de belasting op kapitaalwinsten komt al naar voren, nl. hoe te compenseren bij verliezen? In het Besluit was daar nog een speciale bepaling voor nodig (art. 21, lid 3); bij deze opzet behoeft dit niet meer. Ook hier is gedacht aan het doorschuiven van reserves. Als kosten van verkrijging gelden — eventueel — die van eerdere. Als geheel is de regeling er niet gunstiger op geworden.

#### **De herkapitalisatie.**

Het voortdurend reserveren — of liever het niet gebruik behoeven te maken van de gedane reserveringen — veroorzaakt een discrepantie tussen gestort kapitaal en het aanwezig vermogen: een bonusuitreiking kan dan uitkomst bieden. Daar de fiscale bonusregeling voordeliger is dan die bij het normale uitkeren van dividend, bestaat de mogelijkheid de uitkeringen zo te kanaliseren dat meer van het gematigde bonustarief gebruik wordt gemaakt dan wenselijk wordt geacht. Het aantal voorwaarden is uitgebreid om dit te voorkomen.

#### **Sterk wisselende inkomens.**

De compensatiemogelijkheden voor aanloop- en andere verliezen kunnen in vele gevallen enig soelaas geven, maar het ontbreken van compensatiemogelijkheden in die gevallen, waarin iemand grote verschillen in het inkomen in het tijdsverloop van enkele jaren had, werd algemeen als onbillijk gevoeld. Voor de sterk sprekende gevallen is er nu een oplossing gevonden, welke om praktische redenen beperkt gehouden moest worden, daar nu anders iedere drie jaren een extra aanslagregeling over het driejaarlijkse tijdvak mogelijk zou zijn.

#### **De a-periodieke voordelen.**

Deze bijzondere inkomsten zullen — evenals thans — niet op de voet van de tabel belast worden. Als minimum is gesteld f. 1.000. Van belang is de bepaling dat de laatste f. 600, waarvan het percentage genomen wordt, zullen worden gevonden door het gemiddelde binnenlandse inkomen over de laatste drie jaar te berekenen, en niet meer over het jaar waarin het voordeel wordt genoten. Dit zal een bekend gaatje dichten!

#### **De werkende gehuwde vrouw.**

Als laatste van de wijzigingen, welke het bedrijfseconomisch vlak raken, de aftrek voor die gevallen waarin het inkomen uit werkzaamheid van man en vrouw *tezamen* wordt verkregen. Een probleem waarvoor men jarenlang een oplossing heeft gezocht.

Een aftrek van f. 3 per dag tot een maximum van f. 624 bij een werkzaamheid van de vrouw van ten minste vier uren per dag is het resultaat. Vooral ook voor de middenstands-ondernemingen waarin man en vrouw tezamen werken is dit een rechtvaardige tegemoetkoming.

De werkende weduwe is vergeten, ook al verscheen er negen dagen later een ontwerp: „Algemene weduwen- en wezenverzekering”. In dit laatste ontwerp is wel gedacht aan het verband tussen de — voorgestelde — verzekeringsuitkeringen voor een groep, die thans een fiscale tegemoetkoming krijgt nl. een aftrek van f. 624 in geval van invaliditeit. Een herziening van de fiscale wetgeving is mogelijk wanneer een pensioen wordt verleend. Dit is des te merkwaardiger omdat de f. 624 aftrek en het onderbrengen in tariefgroep II gehandhaafd bleef voor de belastingplichtigen van 65 jaar en ouder — ook in dit inkomstenbelasting-

wetsontwerp — na het in werking treden van de Algemene Ouderdomswet.

#### Andere wijzigingen.

In de eerste plaats de *werkstudent*. Wanneer de uitgaven ter zake van opleiding voor studie of beroep meer dan f. 200 in een jaar bedroegen zullen deze als buitengewone last voor aftrek in aanmerking kunnen komen, mits het totaal van de buitengewone kosten meer bedraagt dan 4 pCt. — te verlagen met  $\frac{1}{2}$  pCt. voor het derde en volgende kind tot minimaal 1 pCt. — van het onzuiver inkomen minus persoonlijke verplichtingen. Als minimum-aftrek

#### Waarom neemt het bioscoopbezoek af?

De afnemende populariteit van de bioscoop in Engeland wordt veelal op rekening van de televisie geschreven. Deze opvatting ondervindt steun van de statistieken: van eind 1953 tot ultimo 1957 daalde het aantal bioscoopbezoeken van 1.285 mln. tot 915 mln. en gedurende dezelfde tijd steeg het aantal geregistreerde televisietoestellen van 3 tot 7,8 mln. Volgens „Westminster Bank Review” van november jl. is het echter waarschijnlijk, dat ook andere factoren een rol hebben gespeeld. Enkele daarvan zijn niet alleen voor de toekomst van de bioscoop van belang, maar ook omdat zij enig licht werpen op veranderingen in het sociale vlak, die zich na de oorlog in Engeland hebben voltrokken.

In de jaren direct na de oorlog bood de bioscoop tegen lage prijs een comfortabele zitplaats, een sfeer van luxe en vooral een mogelijkheid om te ontsnappen aan de grauwe eenvormigheid van het leven van alledag, waarop de „austeriteits”-politiek en het woningtekort hun stempel hadden gedrukt. De „ontsnappingsdrang” is nog altijd aanwezig, maar de laatste jaren vormen de betere huisvesting, het opheffen van restricties en het hoge niveau van werkgelegenheid en inkomen, kortom de hogere welvaart, een geringere stimulan om eraan toe te geven. Met deze grotere welvaart is een spreiding van opleidingsmogelijkheden en kennis gepaard gegaan, die het onderscheidingsvermogen ten goede is gekomen.

Voor hen die amusement verkopen, betekent dit, dat de verst van de realiteit verwijderde programma's niet altijd de meest aansprekende zijn. Een film bijv., die wil doen geloven, dat Zwitsers hun dagen doorbrengen met jodelen op een Alpenweide, zal op een industrie-arbeider die juist terug is van een vakantie op het vasteland, weinig indruk maken. Hiermede is natuurlijk niet gezegd, dat naar het leven getekende films altijd betere ontvangsten boeken dan andere, want het appelleren aan de „ontsnappingsdrang” is nog best te verkopen. Of echter de film realistisch of romantisch is, voor succes is kwaliteit een onmisbaar ingrediënt. De moeilijkheden waarvoor de opkomst van de televisie en de hier genoemde andere factoren de bioscoop plaatsen, zijn groot genoeg. De oplossing zal echter des te moeilijker zijn, indien de filmproducenten de bezuiniging gaan zoeken in de kwaliteit.

voor verwervingskosten vindt men een bedrag van f. 120 (inkomen van man en vrouw f. 240). Omtrent de zgn. 5 pCt.-regeling — welke haar basis vindt in een ministeriële resolutie — vermeldt het ontwerp niets.

Het ontwerp inkomstenbelastingwet brengt naast de genoemde nog verschillende andere wijzigingen. Een bespreking hiervan heeft minder zin daar zij liggen buiten de horizon van het terrein waarvoor de econoom als regel interesse heeft.

#### De vermogensbelasting.

Het heeft zin te vermelden dat de latente aanspraken van de fiscus een officiële erkenning vinden bij de bepaling van het *vermogen*. Wanneer de waarde van incurante fondsen of van een onderneming met open en stille reserves wordt bepaald zal rekening mogen worden gehouden met het feit dat de fiscus te eniger tijd de nota zal presenteren. Ten dele was de toelaatbaarheid van deze aftrek al door de Hoge Raad erkend. Daarnaast mag niet onvermeld blijven dat de omschrijving van het begrip „vermogen” zodanig gekozen is dat — naar verwacht kan worden — de goodwill, ongetwijfeld een economische waarde vertegenwoordigend, buiten de heffingsgrondslag zal kunnen blijven.

#### Loonbelasting.

De herziening brengt een nog nauwere aanpassing aan de bepaling over de premieheffing der sociale verzekeringswetten. Zo zal de werkgever ook voor de loonbelasting „inhoudingsplichtige” worden. Het voorstel is in verschillende opzichten eenvoudiger dan de bestaande regeling. Ten dele is die eenvoud evenwel schijn omdat enkele onderwerpen thans aan de Minister ter uitwerking zijn overgelaten. De mogelijkheid tot periodieke herrekening is verruimd zodat de werknemer niet jaloers behoeft te zijn op het aan zijn baas in het ontwerp inkomstenbelastingwet toegedachte recht van nivellering van sterk wisselende jaarlijkse inkomens.

#### De indruk van het geheel.

Het patroon ziet er goed uit. Veel wensen zijn verwerkt in een gaaf geheel. De opzet is een gelijkblijvende belastingopbrengst en voor zover aan de wensen kon worden voldaan door mogelijkheden van misbruik uit te sluiten zonder dat anderen daarvan de dupe zullen worden, is dit toe te juichen. In enkele gevallen, zoals bij de investeringsaftrek en de vervroegde afschrijving, is evenwel de oplossing gezocht door bestaande rechten, waaraan toch al geknabbeld is, te willen gaan, inkorten. Gezien het sociaal-economisch element van de investeringsnoodzaak is dat jammer. Dank zij de progressie komt de fiscus bij de steeds stijgende nominale inkomens toch wel aan zijn trek.

De steken zijn opgezet; daarmee is de kous niet af. Voor fiscale voorstellen kan altijd een grote belangstelling verwacht worden in de volksvertegenwoordiging. Het is niet mogelijk bij benadering aan te geven wat er zal worden gewijzigd totdat de plannen tot uitvoering zullen komen. Of het verlangen naar een eenvoudiger uitvoering dan die van de thans vigerende wetten en besluiten zal worden bevredigd is altijd twijfelachtig. Ook al is de opbouw systematischer en het geheel meer aangepast aan het economisch verkeer en het juridisch, economisch en fiscaal denken van dit moment, dan mag toch niet vergeten worden dat dit verkeer en dit denken geen statische begrippen zijn. Problemen zullen er daarom altijd blijven!

Na bespreking van de Franse begroting voor 1959 gaat schrijver na welke gevolgen de particuliere sector van de begrotingsmaatregelen zal ondervinden. Vervolgens worden de devaluatie, het herstel van de liberalisatie van de handel in het kader van E.E.G. en O.E.E.S. en het herstel van de convertibiliteit voor niet-ingezetenen en de daarmee samenhangende liberalisatie van dollarimporten in het kort toegelicht. Het regeringsprogramma met zijn beperkingen van de koopkracht en het openstellen van de grenzen voor de buitenlandse concurrentie laat volgens schrijver een zekere stagnatie van de bedrijvigheid verwachten, al voorziet de begroting hogere investeringen. Opheffing van subsidies en devaluatie doen prijsstijgingen verwachten. De buitenlandse concurrentie zal er ongetwijfeld toe bijdragen deze beperkt te houden. Het is evenwel de vraag, of de sociale rust die 1958 heeft gekenmerkt ook in 1959 gehandhaafd zal blijven. De zwakke plek van het Franse programma moet namelijk worden gezocht in de binnenlandse verhoudingen en met name in de te verwachten spanning tussen lonen en prijzen.

# Frankrijk opent zijn grenzen

## Inleiding.

Het pleit is dus beslecht: Frankrijk komt niet alleen de E.E.G. binnen zonder een beroep te doen op enigerlei uitzonderingsclausule, maar aanvaardt in het kader van de O.E.E.S. dezelfde liberalisatielasten als zijn partners. Het herstelt, evenals een aantal andere landen dat al verder gevorderd was op de weg naar het herstel van de convertibiliteit, voor niet-ingezetenen de convertibiliteit voor lopende transacties. Hoewel de jongste maatregelen, tenminste voor zover zij direct de buitenlandse betrekkingen raken, in samenwerking met andere landen getroffen zijn, is de strekking ervan en het veld, dat er door wordt bestreken, voor velen een grote verrassing geworden.

Het Frankrijk, dat men meende te kennen en waarvan men weinig vastberaden en stoutmoedige ondernemingen scheen te verwachten, lijkt ineens vervangen te zijn door een ander alsof een nieuwe generatie de macht in handen had genomen. Werd de regeringswisseling in mei jl. buiten Frankrijk niet te veel los gezien van belangrijke stromingen in dit land? De volksstemming in september en de daaropvolgende verkiezingen voor een nieuwe en vernieuwde volksvertegenwoordiging zouden op deze opvatting een nieuw licht komen werpen, maar dit ook weer niet zonder tezelfdertijd een zekere bevangenheid te kweken ten aanzien van de bereidwilligheid van dit nieuwe Frankrijk om zich zonder terughoudendheid in te schakelen in het patroon van de reeds eerder aanvaarde internationale verplichtingen. Dat hieruit heel wat misverstand kon voortvloeien hebben de gebeurtenissen van de laatste weken maar al te duidelijk aan het licht gebracht.

In eerste instantie hebben natuurlijk de devaluatie van de frank, het daardoor mogelijk gemaakte herstel van de convertibiliteit en van het vroeger bereikte liberalisatiepercentage de aandacht getrokken. Maar het besef kon niet uitblijven — en dus evenmin de belangstelling er voor — dat behalve een zekere buitenlandse hulp een plan voor het herstel van het binnenlandse evenwicht was opgesteld.

## Begroting 1959.

Vergis ik mij niet dan tracht het programma De Gaulle-

Pinay het inkomen van de particuliere sector op twee manieren te beïnvloeden:

a) door de transfers naar de particuliere sector te verminderen door middel van het opheffen van subsidies, het verminderen van uitkeringen van de sociale verzekeringen en wat dit laatste betreft o.a. door het afschaffen van de bijslag voor de gehuwde niet-werkende vrouw met een kind, dat meer dan 5 jaren oud is;

b) door een verhoging van belastingtarieven en vergelijkbare overheidsinkomsten of een verruiming van de belastinggrondslag.

Dit sluit natuurlijk geenszins uit, dat er eveneens bezuinigingen voorgesteld zijn en dat daartoe besloten is. Het resultaat van deze procedure is evenwel altijd moeilijk door een buitenstaander te beoordelen. Daar komt bij dat, als gevolg van de toename van de totale uitgaven die in 1959 tot 6.189 mrd. fr. zullen oplopen tegenover 5.531 mrd. fr. in 1958, het niet goed mogelijk is de omvang van voorziene bezuinigingen te beoordelen. Men kan echter wel aannemen, dat de toename van het totaal van de uitgaven er een onvermijdelijk karakter door heeft.

Ondanks de stijging van de staatsschuld in de loop van de laatste jaren en een reeds toegezegde verhoging van de ambtenarensalarissen met 4 pCt. blijft de toename van de gewone uitgaven beperkt tot bijna 200 mrd. fr. De militaire uitgaven worden in 1959 ruim 100 mrd. fr. hoger begroot dan in 1958. De investeringsuitgaven zullen volgens de begroting met een bedrag van ruim 300 mrd. fr. toenemen ten opzichte van 1958. Belangrijke posten zijn hier de woningbouw en het „Fonds de développement”. In deze verhoging van de investeringsuitgaven komt zonder twijfel tot uitdrukking de zorg van de Regering om de economie een zekere stimulans te geven ter compensatie van het deflatoire effect van andere maatregelen.

De Regering rekent in de begroting voor 1959 op een bedrag aan inkomsten van in totaal 5.602 mrd. fr. tegenover 4.931 mrd. fr. in 1958. Voor een gedeelte is de begrote meeropbrengst het natuurlijke gevolg van gestegen prijzen en inkomens (nominaal). Een aantal belastingverhogingen zal echter ongeveer 330 mrd. fr. moeten opleveren. Van deze 330 mrd. fr. zouden echter slechts 200 mrd. fr. een werkelijke

verzwaring van de belastingdruk vormen, omdat andere belastingen of niet meer geheven worden of de tarieven ervan verminderd zijn. Er zij aan toegevoegd, dat het publiek veelal niet veel geloof hecht aan dit soort berekeningen.

De belangrijkste meeropbrengsten als gevolg van deze belastingmaatregelen worden gevormd door die van de belasting op het vervoer van wijnen (73,5 mrd. fr.), de verhoogde opbrengst van de „taxe sur la valeur ajoutée” — te vergelijken met onze omzetbelasting — (88 mrd. fr.) en die van de „taxe sur les sociétés” — te vergelijken met de Nederlandse vennootschapsbelasting — (78 mrd. fr.). De begroting houdt voorts rekening met een toeneming van de winsten voortvloeiend uit diverse staatsexploitaties en ten slotte met de verwachting, dat de rentebetaling en aflossing van door de Staat in het kader van de ontwikkelingsplannen verleende voorschotten zullen toenemen.

Het zou ons te ver voeren deze maatregelen in details te bespreken. Wij zullen dit gedeelte van deze uiteenzetting dan ook besluiten met de opmerking, dat het door leningen te dekken gedeelte der uitgaven ten opzichte van 1958 een geringe afname vertoont. Men zou geneigd kunnen zijn hieraan de conclusie te verbinden, dat deze begroting dus nog minder inflatoir is dan die, welke uiteindelijk in 1958 is aangenomen. Gezien het veel hogere uitgavniveau dat voor 1959 voorzien is, lijkt een dergelijke conclusie evenwel op zijn minst voorbarig. Men bedenke hierbij, dat zowel de militaire uitgaven als de investeringsuitgaven belangrijk zullen toenemen.

#### Repercussies op de particuliere sector.

Het is, gezien het bovenstaande, niet de bedoeling van de Regering het inkomen van de particuliere sector te verminderen. Het geheel van begrotingsmaatregelen beoogt echter wel een vermindering van het inkomen, dat beschikbaar is na belastingbetaling. Naast de verwachte meeropbrengst van de belastingen zal immers ook de vermindering van de subsidies, waarvan de financiering gedeeltelijk met inflatoire middelen verzekerd was, de koopkracht van de particuliere sector doen afnemen. Waar deze subsidies — en daarenboven bepaalde ontheffingen van indirecte belasting — in het algemeen op de verlaging van de kosten van levensonderhoud gericht waren (steenkool, métro, bus, trein, brood enz.) en verwacht mag worden, dat de devaluatie na verloop van tijd eveneens prijsverhogend zal werken ten aanzien van een aantal goederen, is, teneinde de koopkracht inderdaad te beperken, de wettelijke indexatie van de salarissen opgeheven. De indexaties, voorzien in collectieve overeenkomsten, blijven echter gehandhaafd. Ook is er op de regel een uitzondering gemaakt en wel voor het gegarandeerde minimumloon. Dit laatste staat dan ook op het punt met enige procenten te stijgen.

De prijsstijgingen, onverschillig of die nu onmiddellijk of met enige vertraging zullen optreden, drukken vooral op de groep van de loontrekkenden, de pensioentrekkers en de lagere salarisgroep. Dit geldt eveneens voor het nu belastbaar worden van kindertoeslag en soortgelijke uitkeringen. De groep van de hogere inkomens zal vooral getroffen worden door het verhogen van het tarief van de „taxe proportionnelle” van ruim 19 pCt. tot 22 pCt. en het beter belastbaar worden van de zgn. „signes extérieurs de dépenses”, waartoe gerekend worden het bezit van een tweede woning, dienstpersoneel, auto, paarden, een jacht enz. Voor de belastingaangifte zal men er namelijk rekening mee moeten houden, dat de fiscus aan het bezit van een jacht bepaalde uitgaven verbindt. De inkomensaangifte

moet dus een hoger bedrag vermelden dan dat, waartoe de fiscus komt door samenvoeging van deze veronderstelde uitgaven. De maatregel beoogt natuurlijk de bestrijding van de veel verbreide belastingontduiking.

De landbouw, die naar het zeggen van andere groepen tot nu toe meestal ontzien werd bij de verdeling van de lasten, ziet enerzijds de indexatie van de prijzen van landbouwprodukten op die van voor de landbouw nodige goederen opgeheven en anderzijds de subsidie bij aankoop van machines verlaagd. Daarnaast zijn enige maatregelen op het gebied van de belastingen en de sociale verzekering speciaal op hem gericht: de grootte van de exploitatie gaat een belangrijker rol spelen bij de vaststelling van het belastbare inkomen, de exploitanten worden verplicht een hogere bijdrage te verlenen in het kader van de sociale verzekeringen enz.

De andere produktie-ondernemingen zien zich voor de taak gesteld de geschatte meeropbrengst van de „taxe sur les sociétés” en de vereenvoudigde maar verzwaarde „taxe sur la valeur ajoutée” op te brengen. Kortom, alle klassen en sectoren van de Franse samenleving schijnen haar aandeel te hebben in de taak de bestedingen aan de produktie aan te passen. De grote vraag is hier echter — en deze is reeds in „E.-S.B.” aangeroerd<sup>1)</sup> — of alle groepen deze last evenredig verdeeld zullen vinden. En waar men de last van anderen gemakkelijker te dragen vindt dan de zijne ... Onwillekeurig gaan dan de gedachten naar de in vakverenigingen aangesloten arbeiders en ambtenaren en in mindere mate naar de boeren, welke groepen door hun aantal het al of niet slagen van de plannen in hoge mate kunnen beïnvloeden.

Om zich een idee te kunnen vormen ten aanzien van mogelijke reacties, moet men voor ogen houden, dat de reële lonen en salarissen in 1958 reeds belangrijk verminderd zijn en dat het zojuist gepubliceerde programma van de Regering weinig ruimte laat om op korte termijn een verandering in deze te laten voorzien. Daar staat tegenover, dat de laagste lonen verhoogd zullen worden en dat ook de ambtenaren een salarisverhoging van 4 pCt. is toegezegd. Tenslotte zijn de vooruitzichten voor het bedrijfsleven niet al te best. Terwijl de recessie elders al historie schijnt te zijn, is zij enerzijds in Frankrijk veel later begonnen en zou zij ook iets langer moeten duren en anderzijds is het regeringsprogramma met zijn beperkingen van de koopkracht en het openstellen van de grenzen voor de buitenlandse concurrentie niet geschikt om rooskleurige ideeën ten aanzien van de economische activiteit wakker te roepen. De buitenlandse concurrentie zal er ongetwijfeld toe bijdragen de verwachte prijsstijgingen beperkt te houden. Het is echter moeilijk te voorzien of de sociale rust, die 1958 gekenmerkt heeft ook in 1959 gehandhaafd zal blijven.

#### Opening der grenzen.

Willen we ten slotte met een paar woorden de devaluatie, het herstel van de liberalisatie van de handel in het kader van E.E.G. en O.E.E.S. en het herstel van de convertibiliteit voor niet-ingezetenen en, de daarmee samenhangende liberalisatie van dollarimporten toelichten, dan moet er in de eerste plaats op gewezen worden, dat het geheel van de hier bedoelde maatregelen zowel technische als politieke aspecten heeft. Dit is duidelijk, wanneer men voor ogen

<sup>1)</sup> Zie het artikel „Frankrijks economie in 1958” in het speciale nummer „Peiling 1958” van „E.-S.B.” van 24 december 1958.

houdt, dat het nog maar een dag of veertien geleden is, dat Frankrijk officieel het liberalisatiepercentage in het kader van de O.E.E.S. op 40 pCt. bracht. Over de liberalisatie van dollargoederen is voor zover mij heugt toen niet gesproken.

In het licht van de gebeurtenissen van de laatste weken lijkt het niet al te moeilijk te raden, wat er gebeurd moet zijn. Frankrijk heeft zijn liberalisatiepercentage tot 75 pCt. willen brengen om zich niet langer bloot te stellen aan de gerechtvaardigde kritiek, dat op deze wijze ten onrechte gediscrimineerd zou worden ten opzichte van de niet-E.E.G.-landen. De verwachting van het herstel van de gedeeltelijke convertibiliteit door een aantal landen, die automatisch of quasi-automatisch de opheffing van de E.B.U. ten gevolge zou hebben, heeft Frankrijk er toe doen besluiten de knoop maar ineens door te hakken: liberalisatie van de handel in het kader van de O.E.E.S. tot 90 pCt. — als geste ten opzichte van die landen en om prijsstijgingen in het binnenland te voorkomen —, devaluatie van de frank — om het concurrentievermogen van het eigen productieapparaat te herstellen — en dan ook maar meteen herstel van de convertibiliteit voor niet-ingezetenen.

Dat deze daden, die een handhaving van het evenwicht tussen productie en bestedingen vooronderstellen, op een beperking van de binnenlandse koopkracht zouden moeten

berusten stond als een paal boven water. Dit programma is dan ook in de laatste dagen van december tot stand gebracht. Het staat evenwel vast, dat de nieuwe houding van Frankrijk bijval gevonden heeft bij de mede-partners in de E.E.G. Dit is af te leiden uit het feit, dat bijstandskredieten zijn toegezegd door de centrale banken van Nederland, België en Duitsland. Ook de Bank of England heeft echter de sportieve geste gehad hulp toe te zeggen, hoewel het nu hoe langer hoe duidelijker schijnt te worden, dat de Zes — en in het bijzonder Frankrijk — niet van de idee zullen afstappen, dat er een verschillende behandeling mag en kan bestaan tussen de importen uit de E.E.G.-landen en uit de O.E.E.S.-landen<sup>2)</sup>.

Ook al zou het Duitse krediet reeds veel eerder toegezegd zijn en de devaluatie of eventueel de invoering van een zgn. financiële frank al lang in discussie geweest zijn — in feite doet het er eigenlijk weinig toe, wanneer ten aanzien van de jongste Franse maatregelen beslist is — het lijkt niet waarschijnlijk, dat een zover gaande durf ten toon gesteld zou zijn zonder de gebeurtenissen van de jongste weken. Alleen met een zeer sterke Regering heeft Frankrijk zich deze weelde kunnen veroorloven.

#### Slotbeschouwingen.

Het is nog wel wat vroeg om de in bovenstaande paragrafen samengevatte politiek op zijn doeltreffendheid te beoordelen en de kansen op succes te kunnen afmeten. De voornaamste besluiten komen juist van de pers en de toepassingsbesluiten zijn niet eens alle uitgevaardigd.

Op het eerste gezicht zou men kunnen zeggen, dat de stap van het contingentensysteem ineens naar het herstel van een gedeeltelijke convertibiliteit wel erg groot lijkt. Het is moeilijk te voorzien of deze stap te groot is. Houdt men immers voor ogen, dat ondanks de beperkingen de totale waarde van de invoer eigenlijk nooit noemenswaardig verminderd is en dat zelfs tijdens het contingentensysteem een vloedgolf van speculatie, zoals de afgelopen maand december die heeft laten zien, mogelijk was, dan lijken de gevaren van deze kant bij het huidige systeem niet veel groter. Men houde hierbij tevens voor ogen, dat ten aanzien van het buitenland de koopkracht van de frank verminderd is en dat zuiver binnenlands gezien de koopkracht van de consumenten gevoelig zal worden besnoeid. De Franse economie was reeds sinds een aantal maanden zo niet in staat van recessie dan toch in een toestand van stagnatie. Wanneer de economie nog niet volledig in evenwicht was, dan was dit evenwicht toch zeer dicht benaderd. De export begon te stijgen als gevolg van de afname van de binnenlandse vraag. Ten gevolge van de devaluatie is het concurrerend vermogen van het Franse productie-apparaat versterkt. Het devaluatiepercentage zou zelfs een zekere marge voor prijsstijgingen laten. Hier komt bij, dat vooral met de buitenlandse hulp de deviezenreserves ruim voldoende lijken. Voor de frank kan de toekomst dus niet ongunstig worden beoordeeld.

De zwakke plek zou dus in de binnenlandse verhoudingen gezocht moeten worden en lijkt mij te liggen in de te verwachten spanning tussen lonen en prijzen. Op iets langere termijn zal Frankrijk er echter in moeten kunnen slagen om de onproductieve uitgaven te verminderen teneinde de partnerlanden in E.E.G. en O.E.E.S. in hun verdere ontwikkeling bij te kunnen houden.

Parijs, 3 januari 1959.

Dr. F. J. A. M. MALLENS.

<sup>2)</sup> Ook de Bank voor Internationale Betalingen heeft hulp in het vooruitzicht gesteld.

#### Liquiditeiten van particulieren in Zweden

In Zweden is een onderzoek ingesteld naar de financiële positie van particulieren in 1955, dat o.a. een en ander heeft onthuld over de vorm, waarin de naar belangrijkste bron van inkomsten onderscheiden bevolkingsgroepen hun liquiditeiten aanhielden. In onderstaande, aan „Index” van november jl. ontleende, tabel zijn enkele gegevens verwerkt.

In pCt. van hun totale liquiditeiten

|                         | Loonarbeid |       | Landb. | Ander bedrijf | Div. |
|-------------------------|------------|-------|--------|---------------|------|
|                         | arbeid.    | empl. |        |               |      |
| Bank- en giro-rek. .... | 65         | 25    | 53     | 19            | 34   |
| Obligaties ....         | 4          | 5     | 3      | 12            | 4    |
| Aandelen ....           | 2          | 34    | 8      | 15            | 39   |
| Vorderingen ..          | 5          | 4     | 12     | 35            | 13   |
| Verzeker. ....          | 20         | 29    | 9      | 8             | 16   |
| Diversen .....          | 4          | 3     | 15     | 11            | 4    |

Bij landbouwers en weekloners spelen bank- en girosaldi een grotere rol dan bij de andere bevolkingsgroepen. Bij salaristrekken en de groep diversen — waarin o.a. gepensioneerden zijn begrepen — geldt hetzelfde op het stuk van aandelen. De relatief grote betekenis van banksaldi voor loontrekken zal, zegt „Index”, vermoedelijk wel kunnen worden verklaard uit het feit dat deze groep, gezien haar beperkte financiële middelen, een voorkeur aan de dag legt voor gemakkelijk in geld om te zetten liquiditeiten. Het onderzoek heeft trouwens geleerd dat er verband bestaat tussen het beleggingspatroon en de hoogte van het inkomen: de betekenis van het banksaldo neemt af en die van het aandelenbezit toe naarmate het inkomen hoger is.

**Te Rotterdam werd op 1 september 1954 een commissie voor het kunstbeleid geïnstalleerd. Deze commissie bracht in juli 1957 een ruim 200 blz. tellend rapport uit. Men kan deze zgn. Kunstnota, welke in oktober en november 1958 door de gemeenteraad werd behandeld, zien als een poging om door gemeenschappelijk overleg — 47 personen in verschillende graden van specialistische kennis hebben aan de totstandkoming van de nota meegewerkt — en door wetenschappelijke analyse van de verschillende vraagpunten tot een beleidslijn en tot betere resultaten te komen. Schrijver gaat nu in dit artikel na, in hoeverre deze commissoriale methode in kunstzaken succes heeft opgeleverd. Hij betwijfelt sterk, of de kunst en het kunstleven te Rotterdam van de nota voldoende positiefs zal beleven om de kansen, door uitsel van de ontbolstering der nota in een financieel gunstige periode gemist, te compenseren.**

## Kunstbevordering per nota

Boven de raadsagenda's van de gemeente Rotterdam zweefde jarenlang het *Rapport van de commissie voor het kunstbeleid*, hierna gemakshalve en in overeenstemming met het Rotterdamse spraakgebruik te noemen de Kunstnota. Op het eerste gezicht lijkt dit onderwerp niet bij uitstek geschikt om ter sprake te brengen in kolommen, waarin de term kunst gemeenlijk zal voorkomen in samenhang met de kunststoffen op plasticbasis e.d. Er bestaan echter subtiele relaties tussen cultuur en economie die ertoe aanlokken op deze plaats voor de Kunstnota enige aandacht te vragen. Daarbij kan een beroep worden gedaan op het artikel, dat wijlen Prof. Dr. N. J. Polak in dit blad wijdde aan de opening van de Rotterdamse Schouwburg<sup>1)</sup>. In deze beschouwing schetste deze geleerde met zijn oorspronkelijke, brede visie zó duidelijk het belang van een cultuurleven en deszelfs instrumenten, bijv. een schouwburg, voor een grote stad, dat daaraan vandaag niets is toe te voegen tenzij men wilde vaststellen, hoezeer dat inzicht sindsdien is verscherpt. Bovendien echter kan men dit rapport, in deze omvang en opzet tot dusver in ons land enig in zijn soort, zien als een poging om met methoden, die tot op zekere hoogte evenwijdig lopen aan die welke in het moderne bedrijfsleven meer en meer worden toegepast, door gemeenschappelijk overleg en door wetenschappelijke analyse van de verschillende vraagpunten tot een beleidslijn en tot betere resultaten te komen. Doel van deze beschouwing is na te gaan, in hoeverre dit streven bij zo'n geheel andere materie succes heeft opgeleverd.

### Geschiedenis der Kunstnota.

De Kunstnota is het resultaat van de inspanningen ener op 1 september 1954 te Rotterdam geïnstalleerde commissie, ter sterkte van twee voorzitters, twee secretarissen, acht gemeenteraadsleden, één lid van het dagelijks bestuur van de Rotterdamse Kunststichting, plus zeven specialisten als leden-adviseurs. Daarnaast werden er in theorie acht, maar, in feite zeven secties ingesteld, gezamenlijk niet minder dan 66 leden tellende, doch omdat een groot deel

daarvan van verschillende secties tegelijk deel uitmaakte, bedroeg de personele toevoeging via de secties 26 personen. In het geheel hebben, met inbegrip van de wethouder, belast met de kunstzaken, 47 personen in verschillende graden van specialistische kennis aan de totstandkoming van de nota meegewerkt.

In zijn rede ter gelegenheid van de installatie omschreef de burgemeester van Rotterdam de voornaamste taak van de commissie aldus: „te komen tot iets van een programma voor een reeks van jaren teneinde het gemeentelijke kunstbeleid een zekere jariteit te geven en zoveel mogelijk op te halen uit de sfeer van de incidentele beslissingen”. Hij beschouwde deze taak — naar achteraf is gebleken niet ten onrechte — als moeilijk, doch hij sprak bij voorbaat, tegen de opinie van de sceptici in, zijn vertrouwen in de commissoriale methode uit, overwegende dat „er tal van voorbeelden zijn, waarin een behoorlijk opgezet voorbereidend commissoriaal onderzoek problemen wezenlijk dichter bij hun oplossing heeft gebracht”.

Er was dus een omschreven taak en een groot aantal taakvervullers. De commissie ging met spoed aan het werk en van december 1954 tot juni 1955 kwamen de deelrapporten der leden-adviseurs binnen, het laatste dat over *Kunst en Burgerij* van Drs. J. Henrick Mulder. Juist dit rapport interesseert ons in dit verband het meest, omdat daarin de zaken van de kunst uit het oogpunt van de sociaal-econoom en veelal in zijn terminologie worden benaderd. Het is ook dit rapport, dat tot de uitvoerigste besprekingen in de commissie aanleiding heeft gegeven. De verschillende vergaderingen hebben zich uitgestrekt over de periode van 14 juli 1954 tot eind mei 1957. Betrekkende spoedig daarna, in juli 1957, verscheen de Kunstnota, een boek ter grootte van ruim 200 bladzijden, met tal van begrotingen en deelrapporten als bijlagen, mitsgaders schema's, die doen denken aan het organisatiepatroon van een onderneming met lijn- en staffunctionarissen. Als kern fungeerde het eindrapport van de commissie, ruim 40 kloeke bladzijden omvattende.

Na de verschijning openbaarde zich allengs iets merkwaardigs. In zijn installatierede van 1 september 1954, dus

<sup>1)</sup> Zie „E.-S.B.” van 8 januari 1947.

bijna drie jaar te voren, had de burgemeester op spoed aangedrongen, althans op enig voorlopig resultaat, dat voor de behandeling van de gemeentebegroting voor 1955 van nut kon zijn. Het behoeft geen betoog, dat deze burgemeesterlijke verwachting inmiddels een plaats moest hebben gevonden op de onafzienbare begraafplaats van de menselijke luchtkasteeltjes. Wie echter mocht hebben vermoed, dat men nu zo spoedig mogelijk na enig ampel tijdsbeloop voor de bestudering zich zou storten in de behandeling van de Kunstnota, zou zich schromelijk hebben vergist. Ook zelfs voor de begroting voor 1958 is dit stuk van nul en gener waarde geweest. Meer nog. De in 1954 gekozen gemeenteraad, die dus de wording van de Kunstnota had meegemaakt, besloot in zijn zitting van 5 juni 1958 de behandeling van de Kunstnota aan de nieuwe raad over te laten, zodat de nieuwe, in 1958 gekozen en niet bepaald identiek samengestelde raad zich voor de behandeling van de befaamde nota zag geplaatst.

Voor wie gelooft in de waarde van zijdelingse conclusies bestaat er weinig twijfel aan, of deze gang van zaken ziet er verre van desavouierend uit voor de sceptici van 1954, waarvan de burgemeester had gewaagd. Bovendien is het zeer de vraag, of de behandeling in de raad zelfs aan zeer bescheiden gespannen verwachtingen heeft beantwoord. Er is weinig gesproken over de concrete voorstellen van de commissie. Tot de enkele punten, die uit de nota werden opgediept en in het debat behandeld, behoorde de vermakelijheidsbelasting. Er werd betrekkelijk veel aandacht besteed aan levensbeschouwelijke achtergronden. De apostel Paulus en figuren als Sartre, Thorbecke e.t.q. traden in dit debat meer naar voren dan de praktische suggesties, als reisbeurzen voor schilders en schrijvers, of subsidies aan gerenommeerde buitenlandse balletgroepen die te Rotterdam optreden.

Tot de incidentele beslissingen, waarop de burgemeester in zijn installatierede moet hebben gedoeld, behoorde stellig die over het Rotterdams Kamerorkest. Bij de beschouwing van de vraag in hoeverre de commissoriale methode in kunstzaken praktisch kan werken, moet hier dan wel in aanmerking worden genomen, dat dit orkest waarover in de raad nu reeds jaren in successie wordt gedebatteerd, in de Kunstnota nergens met name wordt genoemd! Er wordt wel in het algemeen over een „kamerorkest” gesproken, over deszelfs mogelijkheden, taak en werkterrein, maar de commissie deed, evenals de betrokken adviseur, alsof het Rotterdams Kamerorkest niet bestond en stelde in het licht, dat het Nederlands Kamerorkest de te Rotterdam levende behoefte aan kamerorkestmuziek zou kunnen bevredigen. De gemeenteraad echter, die elk jaar opnieuw het Rotterdams Kamerorkest een subsidie verleent tegen het advies van het college van burgemeester en wethouders in, heeft ook dit jaar in zijn nieuwe samenvatting een motie in deze zin aangenomen en is daarmee ingegaan tegen de strekking van de Kunstnota op dat punt.

Rest nog te vermelden, dat het debat over de nota één middag- en twee avondzittingen in oktober en november jl. in beslag nam en uitmondde in de aanneming van een motie. Daarin spreekt de raad de wens uit, dat het dagelijks bestuur spoedig met een voorstel komt, waarin voor een beperkt aantal jaren de grote lijnen worden getrokken voor het door de gemeente te voeren beleid op het terrein van de kunst. Deze motie werd met een kleinste mogelijke meerderheid aangenomen, alweer tegen het uitdrukkelijk advies van de voorzitter in. De burgemeester vreesde, dat deze motie naar buiten de verkeerde indruk

zou wekken, als zou de raad zich van de Kunstnota hebben gedistantieerd, omdat hij er niet goed raad mee wist. Het korte debat over de wenselijkheid van de motie zelf kon slechts dienen als een bron van twijfel omtrent de reële waarde van de commissoriale methode bij het bevorderen van kunst.

### Kunst en Burgerij.

Het rapport *Kunst en Burgerij*, dat hier aandacht verdient als poging de vraagstukken rondom de kunst van de sociaal-economische kant te benaderen, omvat ruim 30 bladzijden, zodat hier slechts een zeer summier overzicht van de gedachtengang van de schrijver kan worden weergegeven. Drs. Mulder omschrijft eerst het begrip „beleid” en gaat vervolgens na, in hoeverre ten aanzien van de kunst een beleid noodzakelijk en mogelijk is.

Na een analyse van de sociale functie van de kunst en van de vormen, waarin deze zich openbaart, komt hij tot de conclusie, dat een kunstbeleid van overheidswege noodzakelijk is, al ware het slechts om oude kunstvormen als muziek en toneel in stand te houden en om de massale kunstvormen als film, radio en televisie op een zo hoog mogelijk niveau te brengen. Eén der grote vraagstukken in dezen is het kweken van een nieuwe kunstminnende elite, die de receptieve functie van het verdwenen maecenaat kan overnemen. De culturele koopkracht van de topgroep van de 70.000 hoogst aangeslagenen in de inkomstenbelasting was naar zijn schatting van 1938 tot 1948 gedaald met een gemiddelde over een jaar per aangeslagene van bijna f. 900, terwijl bij de brede laag van de lagere inkomens de culturele koopkracht over dezelfde periode met rond f. 50 per aangeslagene zou zijn toegenomen. Aldus is de structuurverandering van de culturele markt geworden van een beperkte, diepe markt tot een extensieve, ondiepe markt. Het beleid moet derhalve zijn gericht op de afzet van de produkten van de kunst, niet meer, maar ook niet minder. Het is in deze richting, dat Drs. Mulder het gros der mogelijkheden ziet.

Een groot deel van deze bemoeiingen ligt op nationaal terrein, hetgeen de taak er voor de gemeenten niet gemakkelijker op maakt. Dit geldt met name voor het toneel. Onze toneelgezelschappen moeten reizen, om compensatie te zoeken „voor de beperktheid van het „eigen” bevolkingscomplex én de vrij begrensde mogelijkheid van elke troep om nieuwe stukken in te studeren”. Om deze reden zal een nationaal toneelbeleid meer raison hebben dan een gemeentelijk of regionaal beleid.

Wat de mogelijkheid van een kunstbeleid betreft, ziet de rapporteur deze voor de gemeente gelijk gezegd inzonderheid aan de kant van de afname. Bij het boek gewaagt hij van afnamebevordering door koopkrachtoverdracht in de vorm van subsidie of korting op daartoe bestemde uitgaven, bij het schilderij door toeslag bij de aankoop door particulieren, dit om enkele voorbeelden te noemen.

Voor de onvermijdelijke financiering bepleit hij de vorming van een speciaal fonds. Het grote voordeel daarvan acht hij, dat een fonds „werk op lang zicht — hier, bij deze minder goed calculeerbare arbeid van bijzonder belang — mogelijk maakt, ook in minder gunstige tijden, doordat een conjunctuurreserve gekweekt kan worden voor dit zo conjunctuur-gevoelige deel van het maatschappelijk leven van groot gewicht”.

Hij trekt een vergelijking tussen de organisatievormen, en kunstbudgetten der drie grote steden, waaruit blijkt

dat voor het jaar 1955 de toestand aldus was: voor Rotterdam bedroeg het totale kunstbudget f. 1.250.000 (d.i. per hoofd der bevolking f. 1,77), voor 's-Gravenhage f. 1.900.000 (f. 3,22) en voor Amsterdam f. 3.400.000 (f. 3,96).

De rapporteur besluit met een aantal concrete voorstellen voor Rotterdam, die zowel de verschillende takken van kunst als de centrale kunstorganisatie betreffen. Hij komt daarbij tot een kostenraming, die neerkomt op een totaal budget van rond f. 4 mln. ofwel f. 5,70 per hoofd der bevolking. Dit houdt in, naar hij zelf opmerkt, dat het percentage van de uitgaven voor de kunst op de Rotterdamse begroting zou stijgen van rond  $\frac{3}{4}$  pCt. tot  $2\frac{1}{2}$  pCt.

Aangezien het hier zo'n kwestie betreft waarvan in deze kolommen eens werd betoogd dat 1 pCt. veel is, zal het weinig verwondering baren, dat de commissie in haar geheel iets zuiniger heeft geraamd. Terwijl voor de gemeentebegroting-1957 het totaal der kredieten voor de kunst f. 1.689.415 bedroeg, becijfert de commissie aan annuïteiten (f. 302.625) plus jaarlijkse subsidies en kosten (f. 3.300.500) een totaal van f. 3.603.125. De Kunstnota verscheen echter in een tijd, dat de bestedingsbeperking terdege haar invloed liet gelden. Onder de huidige omstandigheden moeten de kansen op een integrale uitvoering van de voorgestelde plannen uitermate gering worden geacht.

#### Enkele conclusies.

Overziet men de weg der Rotterdamse Kunstnota in zijn geheel, dan komt men niet in de verleiding over de resultaten spontaan een jubelhymne aan te heffen. De bestudering van het lijvige rapport, dat om zijn overvloed van gegevens en beschouwingen als studie geenszins als een non-valeur is te beschouwen, maakt in ieder geval duidelijk dat de Overheid geen kunst kan produceren; de analyse van het aansluitende raadsdebat leidt tot de visie, dat zij een gunstig klimaat voor de kunstbeoefening kan trachten te scheppen, een waarheid die echter verre van nieuw is. Dáárvoor was dit alles niet nodig.

Vastgesteld moet worden, dat gemeenschappelijke studies als deze zeer sterk zijn gebonden aan een bepaald tijdsbestek. Wil men er praktisch nut van trekken, dan mogen zij zeker niet te lang van duur zijn. Afgezien van de omstandigheid dat de Kunstnota, opgezet in de hausseperiode van 1954, eerst in de zomer van 1957 verscheen en werd behandeld in het najaar van 1958 toen het klimaat voor een verdubbeling van kunstsubsidies allesbehalve gunstig was, valt op te merken dat de nota in meer dan één opzicht door de omstandigheden is achterhaald. Men zie slechts naar de televisie, waarvan in de nota nauwelijks wordt gerept, maar die intussen met name te Rotterdam zo'n vat op het publiek heeft gekregen dat het bezoek aan het Rotterdamse Toneel een gevoelige teruggang vertoont, terwijl bovendien het amateurtoneel een schier catastrofale daling in de belangstelling ondervindt. Men dient af te wachten, of een en ander een tijdelijk of een blijvend karakter zal hebben, maar in een tijd waarin het openbare vervoerbedrijf in de avonduren het aanbod van passagiers zozeer ziet dalen dat op lijn 14 — die v.m. Hillegersberg met het centrum van de stad verbindt — dan zonder bijwagen wordt gereden, mag men aannemen dat er wel iets aan de hand is.

Een ander voorbeeld verschaft het boek. Drs. Mulder had in zijn rapport een geheel stelsel ontworpen voor de verspreiding van bijzondere boeken. De commissie in haar geheel heeft deze suggestie afgewezen, o.a. wegens de

noodzaak van een omvangrijk controle-apparaat. Sindsdien heeft de verspreiding van hét pocketboek een geweldige vlucht genomen, terwijl nieuwe verkoopgelegenheden waarschijnlijk in aantocht zijn. Onmiddellijk rijst nu de vraag in hoeverre zulke bijzondere maatregelen zin zouden hebben gehad, verondersteld dat de commissie wél positief ten opzichte van deze suggesties had gestaan.

Terugkomend op het debat, waarin de gedachte van het scheppen van een gunstig stedelijk klimaat voor de kunst herhaaldelijk naar voren werd gebracht, zou men om te blijven in de sfeer der klimaten (die in de studie der economische aardrijkskunde steeds een rol hebben gespeeld) willen opmerken, dat evenmin als De Bilt met alle kennis van het weer iets aan het weer zelf kan veranderen, een uitvoerige studie over het kunstbeleid iets aan de kunst en aan het kunstleven kan veranderen. Het weerbericht van De Bilt kan wel de keus helpen bepalen omtrent de kleding waarmee men 's ochtend de deur uitgaat, of nopens de zeilen die een schipper bijzet; een Kunstnota kan enige achtergrond verschaffen voor het uitstippelen van een beleidslijn, maar aan het „klimaat” verandert zij niets. Daarbij komt, dat aan een uitgebreide commissie op dit gebied weinig is te delegeren, omdat inzonderheid inzake de kunst levensbeschouwelijke visies elkaar kruisen. Geheel anders dan in de sfeer van het bedrijfsleven moet men bij het teamwork hier manoeuvreren met politieke grootheden.

Het werk (of zo men wil het elan) moet ten slotte komen van een kleine groep, een werkgroep, een college. Als zodanig zal nu het dagelijks bestuur van de gemeente Rotterdam moeten optreden, nadat er vier jaar is gewacht op de ontbolstering van een nota, die inmiddels op sommige punten door de feiten is achterhaald. Terwijl aan de ene kant de realisering der ingediende voorstellen een te zware belasting van het budget zal meebrengen, gedooft de formulering van de motie nauwelijks uitstel tot het wachten op een gunstiger economisch gétij.

Alles bijeen betwijfelen wij sterk, of de kunst en het kunstleven te Rotterdam van de nota voldoende positiefs zal beleven om de kansen, door uitstel in een financieel gunstige periode gemist, te compenseren. Het lijkt weinig waarschijnlijk, dat een andere grote of middelgrote gemeente lust zal gevoelen Rotterdam op deze weg te volgen. Mocht dat toch het geval zijn, dan weet zo'n gemeente althans, hoe zij het beter niet kan doen. Om deze les zal het Rotterdam echter niet te doen zijn geweest.

Rotterdam.

L. OTT.

#### INGEZONDEN STUK

##### Belastingvrij sparen

*De heer H. Kluin te Amstelveen schrijft ons:*

In „E.-S.B” van 19 november 1958 houdt Mr. G. H. Fuhri Snethlage een pleidooi voor „Belastingvrij sparen”.

Met de schrijver ben ik van mening dat „de Regering, zoekend naar de bronnen, waaruit de miljarden zullen moeten komen, welke nodig zijn om de toekomst van ons land economisch te verzekeren, ernstig moge overwegen het sparen actief te bevorderen door de prikkel van zekere belastingfaciliteiten”. Met de gepremieerde spaarregeling voor ambtenaren en jeugdige personen van 15-21 jaar is hiermede overigens reeds een bescheiden begin gemaakt.

Aan de hand van een artikel van Drs. H. te Velde in het Vakblad voor Nederlandse Spaarbanken dd. 31 oktober



1957 bespreekt schrijver drie verschillende methoden, welke in de praktijk in het buitenland zijn toegepast en welke inderdaad een stimulans (kunnen) zijn voor wat hij noemt „het normale sparen in zijn algemeenheid via de spaarinstellingen”.

Mede uit de bespreking van de belangrijkste methode, nl. om spaarbedragen tot een zeker maximum voor de inkomstenbelasting aftrekbaar te maken, krijgt de lezer de stellige indruk dat schrijver alleen het oog heeft op het sparen bij spaarbanken. Naar mijn mening dient dit vraagstuk ruimer te worden gezien. Er zijn *andere* vormen van sparen, welke, ten aanzien van mogelijke belastingfaciliteiten, op één lijn kunnen worden gesteld met het „normale sparen”.

Drs. Te Velde deelt in zijn vorengenoemd artikel mede dat in West-Duitsland naast spaartegoeden die op basis van een algemeen spaarcontract of door middel van een spaarcontract met periodieke stortingen gevormd worden, ook *verzekeringspremies* en *betalingen aan bouwkasen* worden beschouwd als bijzondere uitgaven, welke van het belastbaar inkomen mogen worden afgetrokken (tot zekere maxima).

Ik zou daarnaast als voorbeeld willen noemen de *aflossingen op hypotheaire leningen*. Indien een particulier het besluit nam — misschien in verband met de woning-schaarste wel min of meer moest nemen — een huis voor zelfbewoning te kopen en een deel van zijn toekomstig inkomen op zij te leggen voor de aflossing van de hypotheaire geldlening, is hij als spaarder zeker niet de mindere van zijn buurman, die straks, mogelijk alléén onder invloed van de aantrekkelijke belastingfaciliteiten, een spaarrekening opent. Een dergelijke fiscale voorziening zou volledig passen in de maatregelen ter bevordering van de bezitsvorming, welke volgens de jongste begroting door de Regering zullen worden overwogen. Het zou onjuist zijn tussen de verschillende vormen van sparen te discrimineren.

### NASCHRIFT

Nu ik de gelegenheid krijg tot een kort naschrift, wil ik gaarna beginnen mijn dank uit te spreken aan de heer Kluin voor zijn aanvulling op mijn artikel over „Belastingvrij sparen”. Inderdaad zijn er meer mogelijkheden tot sparen dan uitsluitend via de spaarbanken. Enkele geprivilegieerde vormen van sparen genieten zelfs al zekere belastingfaciliteiten. Ik denk hier met name aan de werkgeversbijdragen aan bouwspaarfondsen en ook aan de premies voor lijfrenteverzekeringen, welke aftrekbaar zijn voor de inkomstenbelasting. Al geldt dan voor de laatste, dat de lijfrente-uitkeringen zelf t.z.t. wel aan de heffing van inkomstenbelasting onderhevig zijn.

Ongetwijfeld komen meer spaarvormen voor zekere fiscale voorrechten in aanmerking dan uitsluitend het sparen via de spaarbanken. Ik heb in mijn artikel slechts willen wijzen op de mogelijkheden, die ook hier liggen. De spaarbanken hebben hun werkterrein voor een belangrijk deel onder de „kleine man”. Wil men deze groepen, die door hun aantal een belangrijke rol spelen, eveneens stimuleren tot sparen, dan zal de Regering een eenvoudig systeem moeten vinden om ook voor deze grote massa het sparen aantrekkelijk te maken. Te vaak meent men, dat het sparen via de spaarbanken zodanig oncontroleerbaar is, omdat alle bedragen dadelijk weer opvraagbaar zijn, dat hier voor belastingfaciliteiten geen plaats zou kunnen zijn.

Hilversum.

Mr. G. H. FUHRI SNETHLAGE.

### De geldmarkt.

Op de geldmarkt heeft zich in de verslagweek een nogal paradoxale ontwikkeling voltrokken. Enerzijds is er de laatste tijd grote belangstelling voor het opnemen van beleggingsmateriaal, hetgeen op een toestand van ruimte wijst; anderzijds is vrijdag 16 januari het callgeldtarief met  $\frac{1}{2}$  pCt. tot 2 pCt. verhoogd, hetgeen als een symptoom van krapte beschouwd zou kunnen worden.

Wat eerstgenoemde factor betreft, wijst het feit dat niet alle inschrijvingen bij de tender van 8 januari ten volle zijn gehonoreerd er reeds op dat de honger naar papier toen niet gestild kon worden. Men heeft ook op grote schaal gebruik gemaakt van de mogelijkheid bij de Agent van het Ministerie van Financiën over-de-toonbank schatkistbiljetten af te nemen. In de week eindigend 12 januari is hiervan per saldo f. 108 mln. geplaatst, ondanks het feit dat op 9 januari de rente op het 2-jaarspapier met  $\frac{1}{8}$  pCt. werd verlaagd. Enkele dagen later volgde opnieuw een verlaging met  $\frac{1}{8}$  pCt. die thans eveneens op het 3- en 5-jaarspapier betrekking had. Het rendement op 2-jaarspapier is thans geringer dan het toewijzingsdisconto van het 8 januari toegewezen jaarspapier.

Dat de daggeldrente nu juist omhoog is gegaan is wellicht hieraan toe te schrijven dat met een verdere rentedaling rekening wordt gehouden, en dat met het oog hierop dermate grote bedragen aan papier worden gekocht dat sommigen voor de financiering hiervan callgeld moeten opnemen. Deze „voorbelëgging” zou dan in anticipatie op de komende kwartaalsuitkering van het Rijk aan de gemeenten kunnen plaatsvinden. Dezelfde factor zou tot vraag naar callgeld van de zijde der gemeenten geleid kunnen hebben.

• Het ziet er ondertussen naar uit dat de Staat weinig moeite zal hebben met het verrichten van deze kwartaalsuitkering ad f. 275 mln., want het saldo van de Schatkist bedroeg op 12 januari ruim f. 760 mln. Bovendien is er dan nog de opbrengst van de Staatslening in het verschiet (gevraagd bedrag f. 400 mln.; storting 16 februari). De storting zal evenwel ten dele kunnen geschieden door het in betaling geven van schatkistpapier dat tussen 16 februari en 1 maart 1959 vervalt. Er staat ruim f. 270 mln. van dit papier uit. Slaagt de lening, dan komt er dus altijd nog f. 130 mln. binnen. Bovendien hangt het af van de renteontwikkeling of het voor de banken voordelig zal zijn met schatkistpapier te betalen. Reeds thans is nl. vastgesteld dat de Staat dit papier a.h.w. zal disconteren op basis van 2 pCt.

De Nederlandsche Bank heeft de restricties welke sinds 2 september 1957 voor de handelsbanken gelden m.b.t. de credietverlening aan de gemeenten, voorlopig buiten werking gesteld en wel tot en met 30 juni 1959. De uit dezelfde tijd stammende restricties voor kredieten aan de particuliere sector zijn reeds geruime tijd geheel ingetrokken, maar hier heeft zich in de eerste elf maanden van 1958 een contractie van het credietvolume voltrokken, in tegenstelling tot wat per saldo t.a.v. de lagere overheid het geval is geweest.

### De kapitaalmarkt.

Wall Street legt enige aarzeling aan de dag om de 600-drempel van het Dow Jones gemiddelde voor industrials te overschrijden. Tegenover gunstige berichten, de woning-

bouw, de kleinhandelsomzetten en zelfs eindelijk de voorraadvorming betreffende, stond het teleurstellende nieuws over de werkloosheid. Deze is in december met 275.000 man gestegen tot 4,1 mln., d.i. ruim 6 pCt. van de beroepsbevolking.

In Nederland is het wat de koersen betreft nogal een week van ups and downs geweest. Opvallend is het koersverlies van Koninklijke en de koerswinst van Unilever, dit laatste vooral op het uitkomen van het prospectus in verband met de introductie op de Duitse beurzen.

Blijkens de berekeningen van de Rotterdamsche Bank was het rendement op 198 Nederlandse aandelen ultimo 1958 5,9 pCt., tegen 7,9 pCt. een jaar tevoren. Dit stelt een daling voor van 25 pCt. Bedenkt men dat de rentevoet van de eerste obligatie-emissies van 1958 6 pCt. was en dat het rendement op de jongste Staatslening 4,6 pCt. bedraagt, dan blijkt dat de daling van het bij emissies geboden obligatierendement in dezelfde orde van grootte is geweest als die van het aandelenrendement. In ieder geval ligt het rendement op aandelen nog steeds boven dat op obligaties. Hieruit blijkt dat de inflatie-psychose in ons land nog niet zo'n invloed op de belegger heeft als bijv. in de Verenigde Staten het geval is.

De reacties van de obligatiekoersen op de aankondiging van de Staatslening is beperkt gebleven. Als de prognose van oud-Minister Hofstra uitkomt zal de Staat na deze lening nog f. 600 mln. en de lagere overheid f. 900 mln. op de open kapitaalmarkt (niet te verwarren met openbare kapitaalmarkt) moeten opnemen, terwijl er voor de particuliere sector netto, dus na aftrek van besparingen, dan nog f. 550 mln. zou overblijven. De Lijm- en Gelatine, de eerste onderneming die dit jaar met een aandelenemissie komt, vraagt precies 1 pro mille van dit bedrag: f. 500.000 à 110 pCt.

Blijf bij — Lees „E.-S.B.”!

| Aand. indexcijfers       | A.N.P.-C.B.S.<br>(1953 = 100) | 2 jan.<br>1959 | 9 jan.<br>1959 | 16 jan.<br>1959 |
|--------------------------|-------------------------------|----------------|----------------|-----------------|
| Algemeen .....           | 255                           | 257            | 257            | 257             |
| Internat. concerns ..... | 375                           | 375            | 375            | 382             |
| Industrie .....          | 174                           | 179            | 179            | 182             |
| Scheepvaart .....        | 151                           | 151            | 151            | 152             |
| Banken .....             | 138                           | 145            | 145            | 147             |
| Indon. aand. ....        | 103                           | 107            | 107            | 109             |

| Aandelen                |           | 2 jan.<br>1959 | 9 jan.<br>1959 | 16 jan.<br>1959 |
|-------------------------|-----------|----------------|----------------|-----------------|
| Kon. Petroleum .....    | f. 183,20 | f. 180,10      | f. 173,60      |                 |
| Unilever .....          | 452       | 442½           | 456½           |                 |
| Philips .....           | 493¾      | 492¾           | 493¾           |                 |
| A.K.U. ....             | 262       | 284¾           | 285½           |                 |
| Kon. N. Hoogovens ..... | 341       | 340            | 340            |                 |
| Van Gelder Zn. ....     | 193       | 209            | 216½           |                 |
| H.A.L. ....             | 158½      | 158¾           | 163¾           |                 |
| Amsterd. Bank .....     | 253½      | 270            | 269¾           |                 |
| H.V.A. ....             | 131½      | 139¾           | 144½           |                 |

| Staatsfondsen               |     | 2 jan.<br>1959 | 9 jan.<br>1959 | 16 jan.<br>1959 |
|-----------------------------|-----|----------------|----------------|-----------------|
| 2½ pCt. N.W.S. ....         | 59% | 59%            | 59%            |                 |
| 3½ pCt. 1947 .....          | 90½ | 91½            | 92%            |                 |
| 3½ pCt. 1955 I .....        | 87½ | 88½            | 88¾            |                 |
| 3 pCt. Grootboek 1946 ..... | 88½ | 88½            | 88½            |                 |
| 3 pCt. Dollarlening .....   | 90% | 91%            | 90%            |                 |

| Diverse obligaties                    |     | 2 jan.<br>1959 | 9 jan.<br>1959 | 16 jan.<br>1959 |
|---------------------------------------|-----|----------------|----------------|-----------------|
| 3½ pCt. Gem. Rotterdam 1937 VI .....  | 90½ | 92½            | 93             |                 |
| 3½ pCt. Bk.v.Ned.Gem.1954II/III ..... | 81½ | 83             | 83¾            |                 |
| 3½ pCt. Nederl. Spoorwegen .....      | 89  | 90             | 90½            |                 |
| 3½ pCt. Philips 1948 .....            | 95  | 95¾            | 95¾            |                 |
| 3½ pCt. Westl. Hyp. Bank .....        | 83½ | 84½            | 84½            |                 |
| 6 pCt. Nat. Woningb.len. 1957 .....   | 110 | 111            | 110¾           |                 |

| New York                    |     | 2 jan.<br>1959 | 9 jan.<br>1959 | 16 jan.<br>1959 |
|-----------------------------|-----|----------------|----------------|-----------------|
| Aandelenkoersgemiddelde     |     |                |                |                 |
| Dow Jones Industrials ..... | 588 | 593            | 596            |                 |

M. P. GANS.

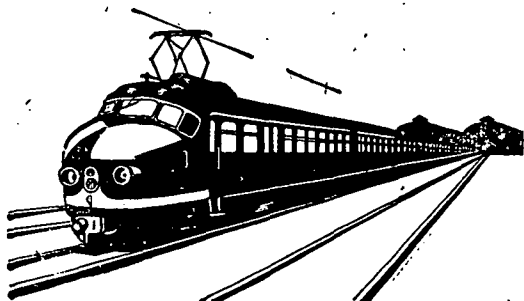
Bij de Economisch-Technologische Dienst voor Noordholland wordt gevraagd een

## ECONOOM

liefst met enige jaren praktijk op bedrijfseconomisch gebied.

Brieven te richten tot de Directeur van de Dienst, Nassauplein 4, Haarlem.

## DE N.V. NEDERLANDSCHE SPOORWEGEN



vraagt voor de Dienst van de Exploitatie, voor leidinggevend werk bij de uitvoerende dienst,

### ENIGE JONGE ACADEMICI

In aanmerking komen:

- A. ingenieurs (T.H.-Delft of gelijkwaardige opleiding)
- B. economen, juristen, afgestudeerden in de sociale studierichtingen

Leeftijd tot 30 jaar.

Uitvoerige, met de hand geschreven sollicitaties - onder bijvoeging van pasfoto - te richten aan:

N.V. Nederlandsche Spoorwegen  
Dienst van Personeelzaken  
tweede afdeling  
Utrecht.

Op de enveloppe in de linkerbovenhoek te vermelden Nr. 16/2.

## RECENTE PUBLIKATIES

*Economisch Instituut voor de Middenstand: Doelmatigheid van de verpakkingsmethoden in de levensmiddelenbranche. Serie Produktiviteitsonderzoekingen in Distributie en Ambacht, nr. 8, juli 1958, 166 blz., f. 6.*

Dit rapport, dat is samengesteld door de Economische Afdeling van Bakkenist, Spits & Co. te Amsterdam, behandelt met name de economische en organisatorische aspecten van de verpakking, speciaal in verband met de retouremballage.

*Wetgeving Grond- en Pachtzaken. Juridische Bibliotheek - Deel IV. Supplement 7 van Deel IVa: Wet Vervreemding Landbouwgronden en Aflevering 5 betreffende het tweede gedeelte van Deel IVc: Pachtwet. N.V. Uitgevers-Maatschappij AE. E. Kluwer, Deventer 1958, prijs resp. f. 2,35 en f. 2,12.*

*Prof. Mr. J. Valkhoff: De nieuwe pachtwet. Tweede herziene druk. N.V. Uitgeverij FED, Amsterdam 1958, f. 3,40.*

Dit boekje bevat de volledige tekst van de pachtwet, de uitvoeringsmaatregelen en de pachtprijsnormen. Achterin het boekje is een korte toelichtende beschouwing — 7½ blz. — afgedrukt.

## KWANTITEIT of KWALITEIT ?

Wanneer het U vooral om de kwantiteit van de reacties op door Uw onderneming geplaatste personeelsannonces gaat, dan menen wij er goed aan te doen U tevoren te moeten afraden deze annonces in „E.S.B.” te plaatsen. Honderden reacties voorspellen wij U beslist niet.

Wilt U echter een indruk hebben van de kwaliteit van de binnenkomende reacties, dan zal het U interesseren dat talrijke grote ondernemingen regelmatig „E.-S.B.” inschakelen als medium voor het oproepen van functionarissen op hoog niveau. De ervaring leert deze bedrijven namelijk dat een oproep, in „E.-S.B.” geplaatst, een prima selectie van het aantal reacties betekent, hetgeen een niet onbelangrijke aanwijzing is wat betreft het „aanbod”.

Zoekt U het in de kwaliteit van de reacties op Uw personeelannonces, dan geven wij U ernstig in overweging om „E.-S.B.” als medium in te schakelen.

Advertentie-afdeling  
Postbus 42 — Schiedam



## STAAT DER NEDERLANDEN

### 4½ pct. LENING 1959

uitgegeven krachtens de Leningwet 1955 (Stb. 348)  
gewijzigd bij de wet van 25 juni 1958 (Stb. 314)

### GROOT f. 400.000.000

### KOERS VAN UITGIFTE 99%

Schuldbewijzen aan toonder groot nominaal f. 1000 en f. 100.  
Schuldregisterinschrijvingen groot ten minste f. 100.000.

### Looptijd ten hoogste 30 jaren

Delging in jaarlijkse termijnen van afwisselend 3%, 4% en 3%,  
zodat telkens in drie opeenvolgende jaren tien procent der  
lening wordt afgelost. Eerste aflossing op 16 februari 1960;  
vervroegde gedeeltelijke of algehele delging de eerste tien  
jaren niet toegestaan.

### Jaarcoupons per 16 februari

### INSCHRIJVING

### op 22 januari 1959 van 9 – 16 uur

bij het Agentschap van het Ministerie van Financiën te  
Amsterdam, uitsluitend door bemiddeling van de leden van  
de Vereeniging voor den Effectenhandel te Amsterdam,  
de Vereeniging van Effectenhandelaren te Rotterdam of  
de Bond voor den Geld- en Effectenhandel in de Provincie  
te 's-Gravenhage.

Aanvragen tot inschrijving moeten zo tijdig worden opge-  
geven, dat zij door de Bank of Commissionair op de  
inschrijvingsdag vóór 16 uur kunnen worden ingediend  
bij het Agentschap.

### STORTING

### op 16 februari 1959 vóór 12.30 uur

bij de Nederlandsche Bank te Amsterdam

## LEVENSVZERKERING met aandeel in de winst

met extra uitkering bij overlijden door  
ongeval of na langdurige ziekte • met  
vrijstelling van premiebetaling bij  
algehele of gedeeltelijke, blijvende  
of tijdelijke invaliditeit • op gun-  
stige tarieven, zonder extra  
premie

Vraagt vrijblijvend offerte

Ook voor groepsverzekering

Een symbool  van vertrouwen!

**ZWITSERSE MAATSCHAPPIJ VAN  
LEVENSVZERKERING EN LIJFRENT**

HERENGRACHT 500 - AMSTERDAM-C. - TEL. 37171



## EERSTE NEDERLANDSCHE

- PENSIOEN REGELINGEN
- RISICO • HERVERZEKERING  
VAN PENSIOENFONDSEN

HOOFDKANTOOR  
JOHAN DE WITTLAAN 50  
's-GRAVENHAGE  
TEL. 0 1700-51.43.51  
POSTADRES: POSTBUS 5

*vacatures*



*Abonneert U op*

## DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie  
van:

Prof. P. Hennipman,  
A. M. de Jong,  
Prof. P. B. Kreukniet,  
Prof. H. W. Lambers,  
Prof. J. Tinbergen,  
Prof. G. M. Verrijn Stuart,  
Prof. J. Zijlstra,  
Prof. F. J. de Jong.

Abonnementsprijs f 22.50;  
fr. p. post f 23.60; voor stu-  
denten f 19.—; fr. per post  
f 20.10.

Abonnementen worden aan-  
genomen door de boekhandel  
en door uitgevers

**DE ERVEN F. BOHN  
TE HAARLEM**



60



**UNILEVER N.V.**

zoekt een **DOCTORANDUS** in de **ECONOMIE**  
of **MEESTER** in de **RECHTEN**  
met economische belangstelling

ter opleiding tot

**wetenschappelijk  
medewerker**

bij haar afdeling **MARKTONDERZOEK**

Leeftijd tot 35 jaar

Schriftelijke sollicitaties te richten aan: Afdeling Selectie Nederland,  
Postbus 760, Rotterdam, onder nummer 114.

(Zie ook vacatures op blz. 42 en 58)